

Lietuvos savivaldybių **NEDARBO** IR **ŠEŠĖLINĖS EKONOMIKOS** lygių tyrimas

Parengė prof. dr. Rita Remeikienė,
prof. dr. Ligita Gasparėnienė

Lietuvos savivaldybių
NEDARBO IR
ŠEŠĖLINĖS EKONOMIKOS
lygių tyrimas

Parengė prof. dr. Rita Remeikienė,
prof. dr. Ligita Gasparėnienė

Vilnius, 2021

Parengtas pagal LMT Gerovės visuomenės finansuotą projektą
„Tarpusavio ryšiai tarp nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos Lietuvos regionuose“
(Sutarties Nr. S-GEV-20-3)

ISBN 978-609-488-015-5

© Mykolo Romerio universitetas, 2021

TURINYS

IVADAS	7
1. SAVIVALDYBIŲ TARPUSAVIO SĄVEIKOS TARP NEDARBO LYGIO IR ŠEŠĖLINĖS EKONOMIKOS LYGIO TYRIMO METODOLOGIJA.....	8
1.1. Akmenės rajono savivaldybė.....	14
1.2. Alytaus miesto savivaldybė.....	16
1.3. Alytaus rajono savivaldybė	18
1.4. Anykščių rajono savivaldybė.....	20
1.5. Birštono savivaldybė.....	22
1.6. Biržų rajono savivaldybė	24
1.7. Druskininkų savivaldybė	26
1.8. Elektrėnų savivaldybė.....	28
1.9. Ignalinos rajono savivaldybė	30
1.10. Jonavos rajono savivaldybė.....	32
1.11. Joniškio rajono savivaldybė	34
1.12. Jurbarko rajono savivaldybė	36
1.13. Kaišiadorių rajono savivaldybė	38
1.14. Kalvarijos savivaldybė	40
1.15. Kauno miesto savivaldybė	42
1.16. Kauno rajono savivaldybė.....	44
1.17. Kazlų Rūdos savivaldybė.....	46
1.18. Kėdainių rajono savivaldybė	48
1.19. Kelmės rajono savivaldybė.....	50
1.20. Klaipėdos miesto savivaldybė.....	52
1.21. Klaipėdos rajono savivaldybė.....	54
1.22. Kretingos rajono savivaldybė	56
1.23. Kupiškio rajono savivaldybė.....	58
1.24. Lazdijų rajono savivaldybė	60
1.25. Marijampolės savivaldybė.....	62
1.26. Mažeikių rajono savivaldybė	64
1.27. Molėtų rajono savivaldybė.....	66
1.28. Neringos savivaldybė.....	68
1.29. Pagėgių savivaldybė	70

1.30. Pakruojo rajono savivaldybė	72
1.31. Palangos miesto savivaldybė.....	74
1.32. Panevėžio miesto savivaldybė	76
1.33. Panevėžio rajono savivaldybė.....	78
1.34. Pasvalio rajono savivaldybė	80
1.35. Plungės rajono savivaldybė.....	82
1.36. Prienų rajono savivaldybė.....	84
1.37. Radviliškio rajono savivaldybė.....	86
1.38. Raseinių rajono savivaldybė	88
1.39. Rietavo savivaldybė.....	90
1.40. Rokiškio rajono savivaldybė.....	92
1.41. Skuodo rajono savivaldybė	94
1.42. Šakių rajono savivaldybė.....	96
1.43. Šiaulių miesto savivaldybė	98
1.44. Šiaulių rajono savivaldybė	100
1.45. Šilalės rajono savivaldybė.....	102
1.46. Šilutės rajono savivaldybė	104
1.47. Širvintų rajono savivaldybė	106
1.48. Švenčionių rajono savivaldybė	108
1.49. Tauragės rajono savivaldybė.....	110
1.50. Telšių rajono savivaldybė	112
1.51. Trakų rajono savivaldybė	114
1.52. Ukmergės rajono savivaldybė.....	116
1.53. Utenos rajono savivaldybė.....	118
1.54. Varėnos rajono savivaldybė	120
1.55. Vilkaviškio rajono savivaldybė.....	122
1.56. Vilniaus miesto savivaldybė.....	124
1.57. Vilniaus rajono savivaldybė.....	126
1.58. Visagino savivaldybė	128
1.59. Zarasų rajono savivaldybė	130
1.60. Šalčininkų rajono savivaldybė.....	132
REKOMENDACIJOS	134

IVADAS

Informaciniu leidiniu siekiama pristatyti LMT finansuoto Gerovės visuomenės projekto „Tarpusavio ryšiai tarp nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos Lietuvos regionuose“ (Sutarties Nr. S-GEV-20-3) nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos tarpusavio sąveikos situaciją Lietuvos savivaldybėse. Statistiniai matematiniai skaičiavimai, vertinant šešėlinės ekonomikos lygį, apėmė 2001–2019 m. laikotarpį, reprezentatyvi bedarbių apklausa buvo vykdoma 2020 m. lapkričio–gruodžio mėn., iš viso apklausiant 1047 bedarbius. Remiantis tyrimo rezultatais ir ekspertų įžvalgomis, leidinio pabaigoje suformuotos rekomendacijos Valstybinei mokesčių inspekcijai, Valstybinei darbo inspekcijai ir LR socialinei apsaugos ir darbo ministerijai bedarbystei ir šešėlinei ekonomikai mažinti Lietuvos savivaldybėse.

Leidinyje pristatomų rezultatų eiliškumas: pirmiausiai pateikiama tyrimo metodologija, tada aprašomi kiekvienoje savivaldybėje gauti rezultatai ir, galiausiai, suformuojamos rekomendacijos už užimtumą atsakingoms institucijoms.

Projekto mokslininkų komanda: prof. dr. Ligita Gasparėnienė (Mykolo Romerio universiteto profesorė, Lietuva), prof. dr. Rita Remeikienė (Mykolo Romerio universiteto profesorė, Lietuva) ir prof. dr. Colin C. Williams (Šefildo universitetas, Didžioji Britanija).

Projektas vykdomas nuo 2020 m. kovo 3 d. iki 2021 m. rugsėjo 30 d.

1. SAVIVALDYBIŲ TARPUSAVIO SĄVEIKOS TARP NEDARBO LYGIO IR ŠEŠĖLINĖS EKONOMIKOS LYGIO TYRIMO METODOLOGIJA

Savivaldybių tyrimo svarbiausias tikslas – nustatyti tarpusavio ryšį tarp nedarbo ir šešėlinės ekonomikos Lietuvos savivaldybėse. Tikslui pasiekti buvo pasitelkti šie metodai: MIMIC modelis, MCD koreliacijos matrica ir bedarbių reprezentatyvioji apklausa.

Nagrinėjant literatūros šaltinius, kuriuose apskaičiuojamas šešėlinės ekonomikos dydis, pastebima, kad joks konkretus metodas nelaikomas pačiu geriausiu. Vis dėlto, analizuojant naujausius tyrimus, pastebima, kad apskaičiuojant šešėlinės ekonomikos dydį dažnai remiamasi MIMIC modeliu. Reikšmingas MIMIC modelio pranašumas yra tas, kad jame tuo pat metu atsižvelgiama tiek į daugialypius rodiklius, tiek į priežastinius kintamuosius, o tai, savo ruožtu, leidžia pateikti prognozes, remiantis didžiausios tikimybės metodu. Kita vertus, MIMIC modelis turi keletą trūkumų (Schneider ir Buehn (2016), Giles ir Tedds (2002), Helberger ir Knepel (1988)).

Daugiausia kritikos sulaukia tai, kad MIMIC modelis yra patvirtinamosios analizės modelis, t. y. jis nėra pagrįstas tiriamąja struktūra, kuri parodytų, kuris modelis yra tinkamiausias. Pasirenkant kintamuosius, remiamasi teorinėmis prielaidomis, o tai riboja empirinį tyrimą. Kitas kritikuojamas aspektas yra tas, kad skaičiavimais gaunami nestabilūs koeficientai, priklausantys nuo imties dydžio. Vis dėlto, nors ekonominiuose šaltiniuose, kuriuose naudojamas MIMIC modelis, yra žinoma apie minėtus trūkumus, modelis išlieka populiarus tiriant šešėlinę ekonomiką, ir laikomasi prielaidos, kad minėtos problemos turėtų paskatinti platesnius šios srities tyrimus (Schneider ir Buehn, 2016).

Duomenų rinkinį, kuris naudojamas šiame tyrime, sudaro metiniai stebiniai, statistiškai užfiksuoti 60 Lietuvos savivaldybių 2001–2019 m. Vertinamus kintamuosius galima suskirstyti į dvi grupes:

Rodikliai: įmonių skaičius (NMR), pašalpų gavėjų skaičius (NB), bendrasis savivaldybės biudžetas (TBUD), savivaldybės biudžetas švietimui (EBUD), savivaldybės biudžetas socialinei apsaugai (SBUD), savivaldybės biudžetas sveikatos apsaugai (HBUD). Minėti parametrai pasirinkti rodikliais atsižvel-

giant į tai, kad šešėlinės ekonomikos lygis turėtų mažinti verslo įmonių skaičių, didinti pašalpų gavėjų skaičių, mažinti bendrąjį savivaldybės biudžetą bei jo atskirų komponentų dydžius, t. y. biudžetus, skirtus švietimui, socialinei apsaugai ir sveikatai.

Priežastiniai veiksniai: užimtumo lygis (EMP), nedarbo lygis (UNEMP), darbo užmokestis (WAGE), gyventojų skaičius (POP), gyventojų tankumas (POPD), imigracija (IMM), emigracija (EMI), nefinansinių korporacijų skaičius (FIN), pašalpas gaunančių asmenų skaičius (PEN), išlaidos šeimų, auginančių vaikus, pašalpoms (CHILD).

Teorinės priežastys įtraukti pasirinktus priežastinius veiksnius į MIMIC modelį yra šios:

Užimtumo lygis. Kuo didesnis šešėlinės ekonomikos lygis, tuo mažesnis užimtumo lygis, *ceteris paribus* (Medina ir Schneider, 2017).

Nedarbo lygis. Kuo didesnis šešėlinės ekonomikos lygis, tuo didesnis nedarbo lygis bei didesnė veiklos šešėliniame sektoriuje tikimybė, *ceteris paribus* (Medina ir Schneider, 2017).

Darbo užmokestis. Minimalaus darbo užmokesčio padidinimas gali sukelti konkurencingumo problemų, palyginus didelio lygmens neformalios veiklos kontekste ilguoju laikotarpiu. Tačiau empiriniais rezultatais nepatvirtinamas joks minimalaus darbo užmokesčio padidinimo poveikis trumpuoju laikotarpiu (Davidescu ir Schneider, 2017).

Gyventojų skaičius / Gyventojų tankumas. Šešėlinės ekonomikos lygis tankiai apgyvendintose vietovėse paprastai būna mažesnis (Buček, 2017).

Imigracija. Pirma, nelegalūs imigrantai dažnai yra priversti dirbti šešėliniame sektoriuje. Antra, daug nelegalių imigrantų dirba nekvalifikuotų darbų sektoriuje, kuriame darbai yra ne tokie saugūs, ir yra didesnė tikimybė, kad jie nebus pastovūs. Galiausiai, didesnis nelegalių darbuotojų pasiekiamumas gali sutapti su pusiausvyros darbo rinkoje nusistovėjimu, o ši pusiausvyra labai priklauso nuo neformalaus darbo (Bosh ir Farre, 2013).

Nors emigracija, nefinansinių korporacijų skaičius, pašalpas gaunančių asmenų skaičius ir išlaidos šeimų, auginančių vaikus, pašalpoms yra priežastiniai veiksniai, kurie iki šiol nebuvo taip plačiai analizuoti mokslinėje literatūroje, tyrimo autorės laikosi nuomonės, kad į minėtus priežastinius veiksnius reikia atsižvelgti. Galima daryti prielaidą, kad emigracija didina šešėlinės ekonomikos lygį. Pašalpas gaunančių asmenų skaičius turės įtakos tuomet, jeigu šie asmenys turi žalingų įpročių ir jų gaunamos pašalpos yra

nedidelės. Tuomet tikėtina, kad šie asmenys gali įsitraukti į kontrabandinių prekių vartojimą ir/ar bandyti „prisidurti“ prie pašalpos, dirbdami neformalų darbą. Išmokos šeimoms, auginančioms vaikus, skatina vartojimą. Šiomis išmokomis gaunamos pajamos gali būti išleistos neformaliose rinkose.

Duomenys tyrimui gauti iš Lietuvos statistikos departamento ir Užimtumo tarnybos prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenų bazių.

Rodikliai, susiję su savivaldybių biudžetu ir įmonių skaičiumi (NMR), nėra pasiekiami laikotarpiu, ankstesniu nei 2004 ir 2005 metai (atitinkamai pirmajam ir antrajam rodikliui). Dėl šių trūkstamų stebinių, galimo pašalinių veiksnių poveikio bei tikslo pateikti nešališkus rezultatus tyrimo imtis buvo suskirstyta į tris laikotarpius: 2001–2006 m., 2007–2010 m. ir 2011–2019 m. Nustatant šiuos laikotarpius, atsižvelgta ir į 2007 m. krizę, tad laikotarpius galima laikyti *prieškriziniu*, *krizės* ir *pokriziniu*. Kiekvienai savivaldybei kiekvienu laikotarpiu apskaičiuotos medianos vertės. Priežastis, kodėl mediana buvo pasirinkta vietoje aritmetinio vidurkio, yra ta, kad medianos vertė geriau atspindi duomenis, esant pašalinių veiksnių poveikiui.

Prieš taikant MIMIC modelį kiekvienam laikotarpiui buvo ištirtos pašalinių stebinių, su kuriais neišvengiamai susiduriama analizuojant įvairių sektorių duomenis, ir multikolinearumo problemos, kurios turi įtakos kintamųjų pasirinkimui MIMIC modelyje. Pašalinių stebinių apraiškos kiekviename kintamajame buvo tikrinamos naudojantis grafinių langelių (angl. *boxplots*) metodu. Kai visi kintamieji buvo patikrinti, nustatyta, kad Vilniaus miesto, Kauno miesto, Klaipėdos miesto, Panevėžio miesto ir Šiaulių miesto savivaldybių duomenų rinkiniams būdingi pašaliniai stebiniai. Kadangi pašalinių stebinių egzistavimas turi įtakos Pirsono koreliacijos matricai, rodiklių ir priežastinių veiksnių koreliacijos reikšmės buvo tiriamos naudojantis stabilia svertine MCD koreliacijos matrica reikšmių multikolinearumui vertinti.

MCD yra dideliu laipsniu suskirstytų kovariacijos matricų vertinimo įrankis, atsparus pašalinių veiksnių poveikiui (Hubert ir Debruyne, 2010). Remiantis stabilia MCD koreliacijos matrica, stiprios koreliacijos, kurių reikšmė viršija 0,8, yra šios: tarp užimtumo lygio (EMP) ir su biudžetu susijusių kintamųjų (bendrojo savivaldybės biudžeto (TBUD), savivaldybės biudžeto švietimui (EBUD), savivaldybės biudžeto socialinei apsaugai (SBUD)), gyventojų skaičiaus (POP), įmonių skaičiaus (NMR), CHILD ir FINANCE, taip pat tarp POP ir EMG, CHILD ir FINAN, tarp EMIG ir CHILD.

Norint išlaikyti įverčių statistinius bruožus, MIMIC modelyje būtina laikytis daugialypio normalumo prielaidos. Pašalinus iš duomenų rinkinio pašalinių veiksnių veikiamas savivaldybes, daugialypis normalumas patvirtinamas pasitelkiant Mardijos (angl. *Mardia*) testą. Be to, norint patvirtinti daugialypį normalumą, stebiniams kiekviename MIMIC modelyje atliekamas Mahalanobio atstumo kvadrato vertės testas, kuris yra dar vienas normalumo prielaidos indikatorius. Atsižvelgiant į dideles koreliacijos tarp priežastinių veiksnių reikšmes, MIMIC modelis formuojamas kiekvienam laikotarpiui. Yra žinoma, kad tai, ar modelis geras, parodo mažos vidutinės kvadratinės aproksimacijos paklaidos vertės (RMSEA, <0,05), didelės atitikimo vertės (GFI, >0,90) ir lyginamojo atitikimo indeksas (CFI, >0,90).

Modelių vertinimo proceso metu be RMSEA, GFI ir CFI diagnostinių metodų, atlikti vertinimai ir pagal *chi* kvadratų / laisvės laipsnių kriterijus. *Chi* kvadratų testu matuojamas MIMIC modelio atitikimas duomenims (pagal nulinę hipotezę prognozuojamo modelio kovariacijos matrica ir stebimų duomenų kovariacijos matrica yra lygios), tačiau kadangi *chi* kvadratų testas atliekamas atsižvelgiant į imties dydį, svarbiu rodikliu laikomas *chi* kvadratų vertės santykis, padalintas iš laisvės laipsnių. Toliau pateikiamos trijų laikotarpių lygtys, pagal kurias buvo apskaičiuotas šešėlinės ekonomikos lygis:

1 laikotarpis – prieškrizinis laikotarpis

1 specifikacija: Šešėlinė ekonomika = $0,81 \cdot \text{EMP} + 0,34 \cdot \text{IMM} + 0,19 \cdot \text{POPD}$

2 specifikacija: Šešėlinė ekonomika = $0,84 \cdot \text{EMP} + 0,39 \cdot \text{IMM}$

2 laikotarpis – krizės laikotarpis

2 specifikacija: Šešėlinė ekonomika = $0,43 \cdot \text{EMP} + 0,83 \cdot \text{IMM}$

3 laikotarpis – pokrizinis laikotarpis

1 specifikacija: Šešėlinė ekonomika = $0,66 \cdot \text{EMP} + 0,37 \cdot \text{IMM} + 0,20 \cdot \text{POPD}$

2 specifikacija: Šešėlinė ekonomika = $0,62 \cdot \text{EMP} + 0,43 \cdot \text{IMM}$

Panagrinėjus modelius matyti, kad **užimtumo lygis (EMP), imigracija (IMM) ir gyventojų tankumas (POPD) turi teigiamos įtakos šešėlinei ekonomikai**. Kadangi koeficientai yra standartizuoti, galima palyginti kintamųjų reikšmingumą. Matome, kad **užimtumo lygis (EMP) turi reikšmingesnės įtakos nei imigracija (IMM) prieškriziniu ir pokriziniu laikotarpiais, tačiau krizės laikotarpiu yra priešingai – imigracija (IMM) turi didesnę poveikį nei užimtumo lygis (EMP)**.

Nors pagal abi modelių specifikacijas gauti geri rezultatai 1 ir 2 laikotarpiams (šiuose tyrime nagrinėjami ir lyginami trys laikotarpiai), vietoje specifikacijos,

kurioje yra gyventojų skaičiaus kintamasis, pasirinkta 2 specifikacija, kurios kintamieji yra bendri visiems trimis modeliams. Todėl tiriant šešėlinę ekonomiką kiekvienoje savivaldybėje 3 laikotarpiais buvo remiamasi modeliais, sudarytais pagal 2 specifikaciją.

Remiantis atitinkamais MIMIC modeliais (2 specifikacija), sudarytais kiekvienam laikotarpiui, šešėlinės ekonomikos lygis kaip procentas nuo BVP apskaičiuotas 60 savivaldybių pagal Schneider et al. (2009) formulę:

$$\hat{\eta}_t = \frac{\hat{\eta}_t}{\hat{\eta}_{2004}} \hat{\eta}^*_{2004}$$

Čia $\hat{\eta}_t$ žymi MIMIC indekso reikšmę laiku t ; $\hat{\eta}_{2004}$ yra šio indekso reikšmė 2004-aisiais – baziniais metais. Kiti baziniai metai yra 2009 ir 2014. Dėl uni-kalios kiekvieno laikotarpio ekonomikos struktūros, šešėlinės ekonomikos, išreikštos procentais nuo BVP, lygio skaičiavimai yra pagrįsti trimis baziniais metais, kurie gauti pagal egzogeninį įvertį (Medina ir Schneider, 2017). Remiantis šiais skaičiavimais, buvo gauta 10 mažiausių ir 10 didžiausių šešėlinės ekonomikos lygio reikšmių. Priežastis, dėl kurios buvo naudojamos media-na, o ne aritmetiniu vidurkiu, yra itin dideli svyravimai, pastebėti tam tikrais metais kai kuriose savivaldybėse (ypač 2017, 2018 ir 2019). Imigracija, kuri apibūdina šešėlinę ekonomiką kaip paslėptą kintamąjį, paaiškina svyravimus minėtais metais. Pavyzdžiui, 2019 m. imigracija Elektrėnų savivaldybėje pa-didėjo 407 % palyginus su 2015 m. Mediana yra toks vidurkis, kuris išlieka atsparus šio pobūdžio svyravimams.

Ryšys tarp šešėlinės ekonomikos dydžio (% nuo BVP) ir nedarbo lygio kiekvienoje savivaldybėje buvo vertinamas pasitelkiant koreliacinę analizę. Koreliacinė analizė buvo taikoma remiantis tiek klasikine Pirsono koreliacijos matrica, tiek stabilia minimalaus kovariacijos determinanto (MCD) matrica. MCD koreliacijos matrica yra tokia matrica, kuri nepraranda savybės repre-zentuoti duomenis, net jeigu duomenų rinkinyje yra pašalinių veiksnių, ir yra atspari išorinių stebinių įtakai.

MCD koreliacijos matrica yra pagrįsta algoritmu, apimančiu skirtingus pašalinių reiškinių svertus (Hubert ir Debruyne, 2010). Minimalaus kovari-acijos determinanto (MCD) metodą pasiūlė Rousseeuw (1984), o vėliau pa-tobulintą algoritmą pristatė Rousseeuw ir Van Driessen (1999). Jis yra plačiai naudojamas, norint nustatyti pašalinius stebinius duomenų rinkinyje. Šio vertinimo metodo tikslas – rasti h stebinių (iš bendrojo skaičiaus n), kurių kovariacijos matricai būdingas mažiausias determinantas. Norint nustatyti

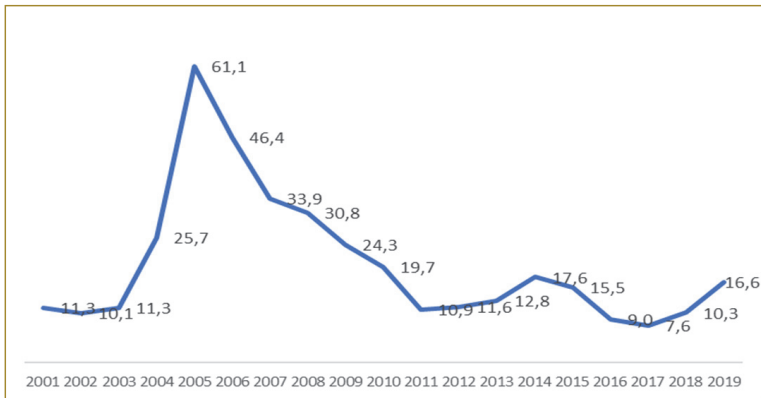
homogeniškiausią stebinių grupę, MCD algoritme naudojamas Mahalonobio atstumų metodas.

Apklausai atlikti buvo naudojamas kiekybinis tyrimo metodas. Respondentai, atsakydami į klausimus, rinkosi iš jau paruoštų atsakymų. Tyrimo populiaciją sudarė darbingo amžiaus (18–65 metų) asmenys, tyrimo metu neturėję darbo. Respondentai buvo apklausiami siunčiant apklausos nuorodą internetu. Iš viso buvo atliktos 1047 apklausos. Respondentai buvo apklausiami iš 60 skirtingų savivaldybių. Respondentų skaičius iš kiekvienos savivaldybės buvo atrenkamas pagal nedarbo skaičių konkrečioje savivaldybėje, siekiant užtikrinti apklausos reprezentatyvumą. Tyrimas atliktas 2020 m. lapkričio – gruodžio mėn.

1.1. Akmenės rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 16,1 proc., 2021 m. – 17,8 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 18,5 proc. nuo BVP (medianos reikšmė¹), 2007–2010 m. – 27,5 proc. nuo BVP, 2011–2019 m. – 11,55 proc. nuo BVP, todėl savivaldybė atsidūrė tarp *mažiausių šešėlinės ekonomikos lygį* turinčių savivaldybių. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja vidutinio stiprumo neigiamas ryšys ($r = -0,47$).

1 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

Apklausoje dalyvavo 15 bedarbių. Apklausoje metu buvo siekiama išsiaiškinti šešėlinės ekonomikos paplitimą atskirose savivaldybėse. 80 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta daugiau nei kelis žmones, kurie dirba nede-

¹ Tai požymio reikšmė, kuri dalija variacinę eilutę, populiaciją ar tikimybinį pasiskirstymą į dvi lygias dalis.

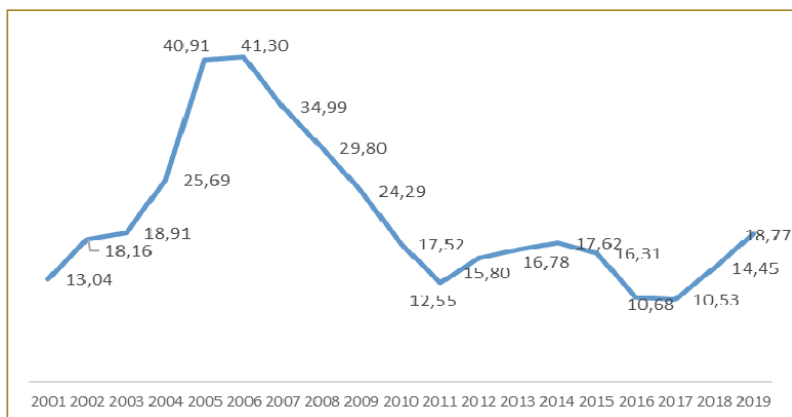
klaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms. Apklausos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 67 proc. respondentų nurodė, kad patys gyventojai įskundžia asmenis atsakingoms institucijoms dėl pajamų nedeklaravimo; 20 proc. bedarbių mano, kad institucijos atsitiktinai nustato pažeidimus.
- 87 proc. respondentų pateisina kontrabandinių prekių vartojimą / dalyvavimą kontrabandinėje veikloje.
- Viena pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra ta, kad gyvena regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturi galimybės, kaštai per aukšti (vidurkio reikšmė 3,93).
- Kiek pasitiki valdžios institucijomis (VMI, Sodra, Užimtumo tarnyba, STT, FNTT, Valstybinė darbo inspekcija), kurios dalyvauja kovojant su nedeklaruojamu darbu, respondentų vertinimais reikšmės varijavo apie 3 (nei pasitiki, nei nepasitiki), vadinasi, pasitikėjimo rodiklis yra vertinamas patenkinamai.
- 87 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito).
- Sveikatos priežiūros paslaugos (46 proc.), kirpyklos ar grožio procedūros (15 proc.), remonto paslaugos (15 proc.), namų remontas ar atnaujinimas (8 proc.), pagalba išlaikomam ar pagyvenusiam asmeniui (8 proc.), kitų prekių ar paslaugų pirkimas (8 proc.) – už šias prekes ar paslaugas sumokėjo respondentai per pastaruosius 12 mėnesių, kai turėjo svarų pagrindą manyti, kad jose buvo nedeklaruotas darbas.
- 38 proc. bedarbių šias prekes ar paslaugas pirkė nedeklaruotas dėl žemesnės kainos.
- 47 proc. respondentų priimtų iš darbdavio pajamas bet kokiomis sumomis, žinodami, kad nebus deklaruotos mokesčių inspekcijai, 33 proc. priimtų pajamas, tačiau mažomis sumomis.
- 67 proc. neatsisakytų pajamų iš darbdavio, nors ir žinotų, kad pajamos yra nedeklaruotos, 20 proc. nežino, ar atsisakytų, tik 13 proc. – neimtų iš darbdavio tokio pobūdžio pajamų.

1.2. Alytaus miesto savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 14,1 proc., 2021 m. – 15,4 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 22,3 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 27 proc., 2011–2019 m. – 15,8 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikinio Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja stiprus neigiamas ryšys ($r = -0,69$).

2 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

Apklausoje dalyvavo 3 bedarbiai. 100 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms. Apklausos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 67 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą būtų įprastos mokėtinos mokesčių ar socialinio draudimo įmokos su-

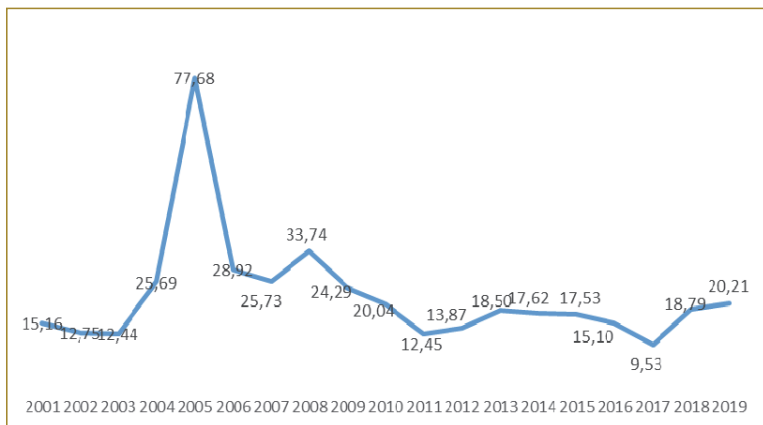
mokėjimas, 33 proc. nuomone – įprastos mokėtinos mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda.

- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, alytiškiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip gana aukštą (67 proc.) ir labai aukštą (33 proc.).
- Respondentai vieningai nurodė, kad tiek patys gyventojai įskundžia asmenis atsakingoms institucijoms dėl pajamų nedeklaravimo, tiek institucijos atsitiktinai nustato pažeidimus, tiek per planuotus patikrinimus nustatomi pažeidėjai.
- 100 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tačiau 67 proc. respondentų pateisina, o 33 proc. – nepateisina kontrabandinių prekių vartojimo / dalyvavimo kontrabandinėje veikloje.
- Viena pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra kelios: per mažas darbo užmokestis užimamose pozicijose (vid. reikšmė 4,3); gyvena regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturi galimybių, kaštai per aukšti (vid. reikšmė 4,3); įgyta kvalifikacija neatitinka darbo vietų pasiūlos (vid. reikšmė 4); esama socialinė sistema neskatina ieškoti darbo (vid. reikšmė 4).
- Kiek pasitiki valdžios institucijomis (VMI, Sodra, Užimtumo tarnyba, STT, FNTT, Valstybinė darbo inspekcija), kurios dalyvauja kovojant su nedeklaruojamu darbu, respondentų vertinimais reikšmės varijavo apie nuo 2,66 iki 3 (nuo nepasitikiu iki nei pasitikiu, nei nepasitikiu), vadinasi, pasitikėjimo rodiklis yra vertinamas mažiau nei patenkinamai.
- 33 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 67 proc. teigė to nedarę.
- Po vienodą procentinį punktą respondentų priimtų iš darbdavio pajamas bet kokiomis sumomis (33 proc.), žinodami, kad nebus deklaruotos mokesčių inspekcijai, priimtų pajamas, tačiau mažomis sumomis (33 proc.) bei atsisakytų tų pajamų (33 proc.).
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, jiems neteko užsidirbti pajamų iš trumpalaikių užsakymų, už kuriuos buvo atsiskaityta grynais / neoficialiai.

1.3. Alytaus rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 13,8 proc., 2021 m. – 15,9 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 20,4 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 25 proc., 2011–2019 m. – 17,52 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja vidutiniškai stiprus neigiamas ryšys ($r = -0,44$).

3 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

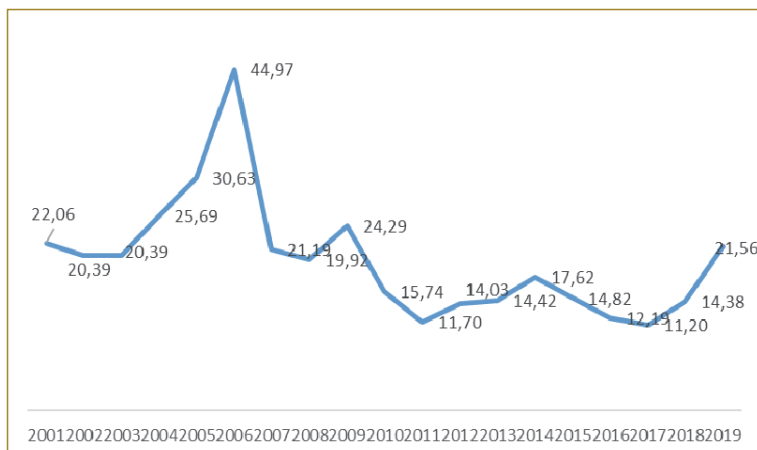
Apklausoje dalyvavo 2 bedarbiai. 100 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms. Apklausos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 50 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą būtų įprastos mokėtinios mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas, 50 proc. nuomone – įprastos mokėtinios mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Alytaus rajono bedarbiai riziką būti aptiktam savo savi-valdybėje vertina kaip gana aukštą (50 proc.) ir labai aukštą (50 proc.).
- Respondentai vieningai nurodė, kad institucijos atsitiktinai nustato pa-žeidimus dėl pajamų nedeklaravimo.
- 50 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsii-mančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), taip pat 50 proc. respondentų pateisina, o 50 proc. – nepateisina kontraban-dinių prekių vartojimo / dalyvavimo kontrabandinėje veikloje.
- Viena pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra šios: per mažas darbo užmokestis užimamose pozicijose (vid. reikš-mė 4,5); įgyta kvalifikacija neatitinka darbo vietų pasiūlos (vid. reikš-mė 4,5); esama socialinė sistema neskatina ieškotis darbo (vid. reikš-mė 5).
- Bedarbiai labiausiai pasitiki „Sodra“ (vid. reikšmė 4) ir FNTT (vid. reikšmė 4). Pasitikėjimas kitomis institucijomis yra mažesnis (3,5 balo ir mažiau).
- 50 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 50 proc. teigė to nedarę.
- Sveikatos priežiūros paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 100 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamas mažomis sumomis, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms.
- Kol respondantai yra oficialūs bedarbiai, 50 proc. teko užsidirbti paja-mų iš trumpalaikių užsakymų, už kuriuos buvo atsiskaityta grynais / neoficialiai.

1.4. Anykščių rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 16 proc., 2021 m. – 19,2 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 23,8 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 20,5 proc. (*viena mažiausių šešėlinės ekonomikos lygi turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*), 2011–2019 m. – 14,37 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja stiprus neigiamas ryšys ($r = -0,63$).

4 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

Apklausoje dalyvavo 31 bedarbis. 48 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 39 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms. Apklauskos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 61 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 26 proc. įvardijo kalėjimą, 13 proc. respondentų būtų įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Anykščių rajono bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip gana aukštą (39 proc.) ir labai aukštą (55 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 55 proc. įskundžia gyventojai; 26 proc. – per planuotus patikrinimus; 16 proc. – atsitiktinai.
- 84 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), taip pat 74 proc. respondentų pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Viena pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra per mažas darbo užmokestis užimamose pozicijose (vid. reikšmė 4).
- Bedarbiai labiausiai pasitiki „Sodra“ (vid. reikšmė 3,5), tuo tarpu kitomis institucijomis pasitikima mažiau (3,1–3,3 vid. reikšmių intervale).
- 74 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu po 13 proc. teigė to nedarę arba nežinojo apie nedeklaruotą darbą.
- 45 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamas bet kokiomis sumomis, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 32 proc. – tai darytų mažomis sumomis, 23 proc. – nesutiktų su pasiūlymu.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, šiek tiek daugiau nei pusė respondentų (52 proc.) teko užsidirbti pajamų iš trumpalaikių užsakymų, už kuriuos buvo atsiskaityta grynais / neoficialiai. Tai namų tvarkymas, vaikų priežiūra ir statybos darbai (namų remontas).

1.5. Birštono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 8,9 proc., 2021 m. – 12 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 18,8 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 24,3 proc., 2011–2019 m. – 10,4 proc. nuo BVP (*viena mažiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*). Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja silpnas neigiamas ryšys ($r = -0,32$).

5 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

Apklausoje dalyvavo 2 bedarbiai. 50 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 50 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeclaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms.

Apklaustos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 50 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinos mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, ta pati dalis apklaustųjų (50 proc.) įvardijo įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimą.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Birštono bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip gana aukštą (50 proc.) ir gana žemą (50 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 50 proc. apklaustųjų nuomone, įskundžia gyventojai; 50 proc. – atsitiktinai.
- 50 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), taip pat, tie kas pažįsta savo aplinkoje minėtų asmenų pateisina ir šėšėlinę ekonominę veiklą.
- Bedarbiai neišskyrė nė vienos svarbiausios priežasties, dėl kurios jie vis dar ieškosi darbo.
- Bedarbiai mažai pasitiki valstybinėmis institucijomis (nuo 3,1 iki 3,5 vid. reikšmės).
- 50 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 50 proc. teigė to nedarę.
- Sveikatos priežiūros paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 50 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamas mažomis sumomis, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 50 proc. nesutiktų su pasiūlymu.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, nelinkę užsidirbti neoficialioje rinkoje.

1.6. Biržų rajono savivaldybė

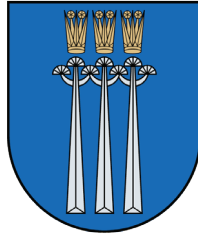
Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 15,4 proc., 2021 m. – 18,4 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 23,89 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 20,7 proc. (*viena mažiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*), 2011–2019 m. – 14,5 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja vidutinio stiprumo neigiamas ryšys ($r = -0,52$).

6 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

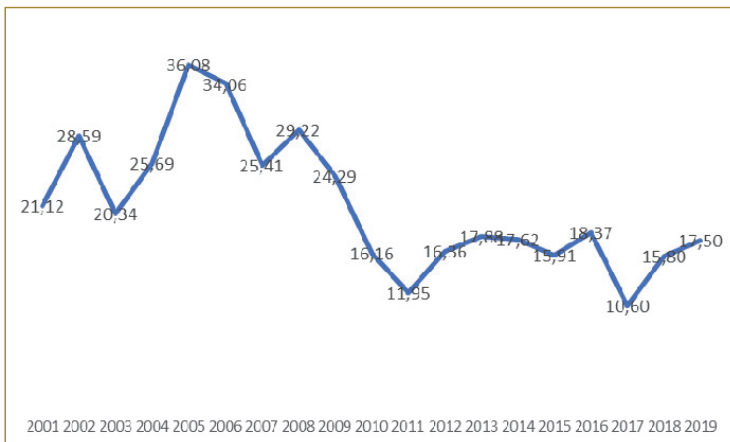
Apklausoje dalyvavo 4 bedarbiai. 50 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 50 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms. Apklaustos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 50 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, ta pati dalis apklaustųjų (50 proc.) įvardijo įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimą.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Biržų rajono bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip gana aukštą (50 proc.) ir gana žemą (50 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 75 proc. bedarbių mano, kad pažeidimai nustatomi per suplanuotus patikrinimus, po 25 proc. apklaustųjų pasiskirstė, kad įskundžia gyventojai ir per nustatytas metodikas atsakingose institucijose,
- 75 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu šiek tiek mažiau (50 proc.) pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Bedarbiai vienos svarbiausių priežasčių, kodėl jie vis dar yra bedarbiai neišskyrė, nors daugiausiai balų surinko šios priežastys: įgyta kvalifikacija neatitinka darbo vietų pasiūlos ir esama socialinė sistema neskatina ieškoti darbo (vid. reikšmė 3,5).
- Bedarbiai nepasitiki valstybinėmis institucijomis (vid. reikšmės varijuoja nuo 2 iki 2,75).
- Tik 25 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 75 proc. teigė to nedarę.
- Maisto pirkime (pvz., ūkio produkcijos) dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 75 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 25 proc. nesutiktų su pasiūlymu.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (75 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami statybos ir remonto darbus).

1.7. Druskininkų savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 14 proc., 2021 m. – 18,8 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 27,14 proc. nuo BVP (viena didžiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu), 2007–2010 m. – 24,8 proc., 2011–2019 m. – 16,36 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja labai silpnas neigiamas ryšys ($r = -0,06$).

7 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

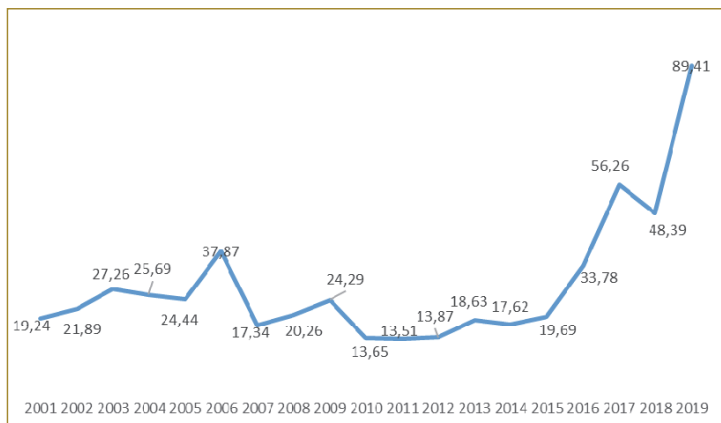
Apklausoje dalyvavo 10 bedarbių. 60 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 40 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms. Apklaustos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 80 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 20 proc. apklaustųjų įvardijo įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimą.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Druskininkų bedarbiai riziką būti aptiktam savo savi-valdybėje vertina kaip labai aukštą (50 proc.), gana aukštą (40 proc.) ir gana žemą (10 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 50 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 40 proc. – atsitiktinai, ir 10 proc. – per suplanuotus patikrinimus.
- 90 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu šiek tiek mažiau (60 proc.) pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Bedarbiai daugiausiai baltų davė priežasčiai, dėl kurios jie vis dar yra bedarbiai – įgyta kvalifikacija neatitinka darbo vietų pasiūlos (vid. reikšmė 3,9). Kitos priežastys nebuvo įvardytos svarbiomis.
- Bedarbiai nepasitiki valstybinėmis institucijomis (vid. reikšmės varijuoja nuo 3 iki 3,3).
- 40 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 40 proc. teigė to nedarę, 20 proc. apklaustųjų nežinojo apie nedeklaruotą darbą.
- Sveikatos priežiūros paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 50 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 40 proc. bedarbių tai darytų mažomis sumomis, tik 10 proc. nesutiktų su pasiūlymu.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (60 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami vaikų priežiūros, namų tvarkymo, grožio paslaugų ir remonto darbus).

1.8. Elektrėnų savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 11,1 proc., 2021 m. – 13,7 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 25 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 18,7 proc., 2011–2019 m. – 19,6 proc. nuo BVP (*viena didžiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*). Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja labai silpnas neigiamas ryšys ($r = -0,14$).

8 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

Apklausoje dalyvavo 28 bedarbiai. 64 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 32 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeclaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, tik 4 proc. nurodė nežino tokių asmenų. Apklausoje pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 64 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 22 proc. apklaustųjų įvardijo įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimą, tuo tarpu 14 proc. pasirinko kalėjimą.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų. Elektrėnų bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (57 proc.), gana aukštą (21 proc.) ir gana žemą (18 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 50 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 25 proc. – atsitiktinai, 11 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 14 proc. – per nustatytas metodikas atsakingose institucijose.
- 79 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu šiek tiek mažiau (64 proc.) pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Bedarbiai daugiausiai balų davė priežasčiai, dėl kurios jie vis dar yra bedarbiai – „Gyvenu regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturiu galimybės, kaštai per aukšti“ (vid. reikšmė 3,64). Kitos priežastys nebuvo įvardytos svarbiomis.
- Bedarbiai labiausiai pasitiki Valstybine darbo inspekcija (vid. reikšmė 3,64).
- 72 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu tik 21 proc. nebuvo mokėję už prekes / paslaugas, 7 proc. apklaustųjų nežinojo apie nedeklaruotą darbą.
- Sveikatos priežiūros, kirpyklos ar grožio paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 52 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 22 proc. bedarbių tai darytų mažomis sumomis, 21 proc. nesutiktų su pasiūlymu.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (71 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami žemės ūkio, vaikų priežiūros, namų tvarkymo, grožio paslaugų, statybos ir remonto darbus).

1.9. Ignalinos rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 18,2 proc., 2021 m. – 20,5 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 25,2 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 23,7 proc., 2011–2019 m. – 15,76 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja vidutinio stiprumo neigiamas ryšys ($r = -0,56$).

9 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

Apklausoje dalyvavo 28 bedarbiai. 57 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 39 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeclaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, tik 4 proc. nurodė nežino tokių asmenų. Apklauskos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 75 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, tuo tarpu 18 proc. pasirinko kalėjimą.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Ignalinos rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (36 proc.), gana aukštą (46 proc.) ir gana žemą (18 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 54 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 21 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 14 proc. – atsitiktinai ir 11 proc. – per nustatytas metodikas atsakingose institucijose.
- 89 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu šiek tiek mažiau (68 proc.) pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Bedarbiai daugiausiai balų davė priežastiai, dėl kurios jie vis dar yra bedarbiai – „Gyvenu regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturiu galimybės, kaštai per aukšti“ (vid. reikšmė 3,89) ir „Per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose“ (vid. reikšmė 3,53). Kitos priežastys nebuvo įvardytos svarbiomis.
- Bedarbiai nepalankiai vertina valstybines institucijas, nes apskaičiuotos vidurkių reikšmės vyrauja intervale nuo 2,96 iki 3,32.
- 75 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu tik 14 proc. nebuvo mokėję už prekes / paslaugas, 11 proc. apklaustųjų nežinojo apie nedeklaruotą darbą.
- Sveikatos priežiūros, kirpyklos ar grožio paslaugose, namų remonte dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 32 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 25 proc. bedarbių tai darytų mažomis sumomis, net 43 proc. nesutiktų su pasiūlymu.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (71 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami namų tvarkymo, žemės ūkio ir vaikų priežiūros darbus).

1.10. Jonavos rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 15,6 proc., 2021 m. – 17,5 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 25,9 proc. nuo BVP (*viena didžiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*), 2007–2010 m. – 29,4 proc. (*viena didžiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*), 2011–2019 m. – 18,38 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja vidutinio stiprumo neigiamas ryšys ($r = -0,52$).

10 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

Apklausoje dalyvavo 11 bedarbių. 73 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 18 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos instituci-

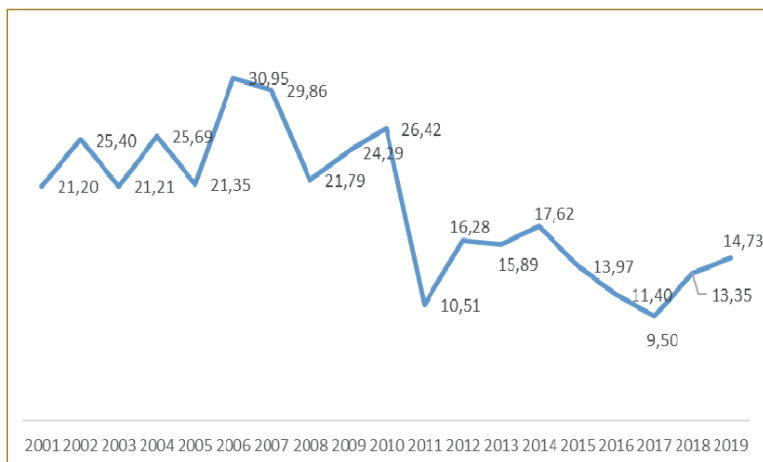
joms, tik 9 proc. nurodė nežino tokių asmenų. Apklausos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 55 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinos mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 36 proc. mano, kad geriausia sankcija įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Jonavos rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (46 proc.), gana aukštą (27 proc.), gana žemą (9 proc.) ir labai žemą (18 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 54 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 18 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 27 proc. – atsitiktinai.
- 100 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu tik 65 proc. pateisina šėšėlinę ekonominę veiklą.
- Bedarbiai daugiausiai balų davė priežasčiai, dėl kurios jie vis dar yra bedarbiai – tai įgyta kvalifikacija neatitinka darbo vietų pasiūlos (vid. reikšmė 3,5). Kitos priežastys nebuvo įvardytos svarbiomis.
- Bedarbiai palankiausiai vertina „Sodrq“ (vid. reikšmės 3,6) ir FNTT (vid. reikšmės 3,45).
- 55 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 45 proc. apklaustųjų nebuvo mokėję už tokias prekes / paslaugas.
- Sveikatos priežiūros paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 34 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 64 proc. bedarbių tai darytų mažomis sumomis.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (82 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami namų tvarkymo ir vaikų priežiūros darbus).

1.11. Joniškio rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 15,0 proc., 2021 m. – 17,6 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 23,3 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 25,3 proc., 2011–2019 m. – 13,9 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja silpnas neigiamas ryšys ($r = -0,24$).

11 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

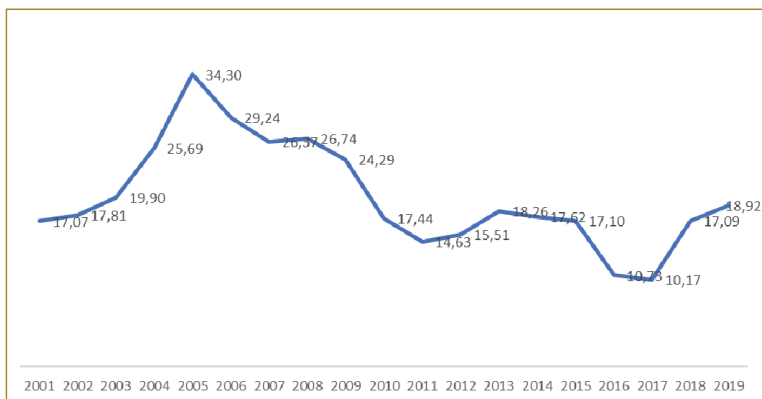
Apklausoje dalyvavo 8 bedarbiai. 87 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 13 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms. Apklauskos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 50 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 12 proc. mano, kad geriausia sankcija įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas, net 38 proc. nurodė kalėjimą.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų rizikuoja gauti papildomų baudų, Joniškio rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti apiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (50 proc.) ir gana aukštą (50 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 50 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra per suplanuotus patikrinimus, 25 proc. – atsitiktinai, 13 proc. – per nustatytas metodikas atsakingose institucijose ir 12 proc. – įskundus gyventojams.
- 100 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu tik 62 proc. pateisina šėšėlinę ekonominę veiklą.
- Bedarbiai daugiausiai balų davė priežasčiai, dėl kurios jie vis dar yra bedarbiai – tai per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmė 4) ir įgyta kvalifikacija neatitinka darbo vietų pasiūlos (vid. reikšmė 3,6). Kitos priežastys nebuvo įvardytos svarbiomis.
- Bedarbiai palankiausiai vertina „Sodrą“ (vid. reikšmės 3,8).
- 37 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 63 proc. apklaustųjų nebuvo mokėję už tokias prekes / paslaugas.
- Vaikų priežiūros, kirpyklos ar grožio procedūros, valymo paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 75 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 25 proc. bedarbių tai darytų mažomis sumomis.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (100 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami vaikų priežiūros, namų ūkio, statybos darbus).

1.12. Jurbarko rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 16,3 proc., 2021 m. – 18,3 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 22,7 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 25,3 proc., 2011–2019 m. – 17 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasiškinis Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja stiprus neigiamas ryšys ($r = -0,65$).

12 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

Apklausoje dalyvavo 50 bedarbių. 54 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 42 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeclaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, tik 6 proc. nurodė nežino tokių asmenų. Apklauskos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 56 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinos mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokė-

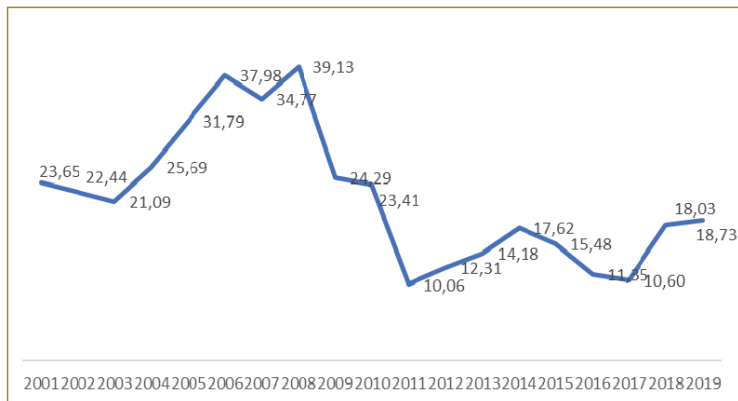
jimas ir bauda, 26 proc. mano, kad geriausia sankcija įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas, 18 proc. respondentų nuomone, geriausia sankcija – kalėjimas.

- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų rizikuoja gauti papildomų baudų, Jurbarko rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (34 proc.), gana aukštą (54 proc.), gana žemą (10 proc.) ir labai žemą (tik 2 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 44 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 30 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 18 proc. – atsitiktinai ir 8 proc. – per nustatytas metodikas atsakingose institucijose.
- 84 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), 44 proc. pateisina šešėlinę ekonominę veiklą, tuo tarpu 56 proc. nepateisintų šešėlinės ekonomikos veiklos.
- Bedarbiai neišskyrė svarbiausių priežasčių, kodėl jie šiuo metu yra bedarbiai (vid. reikšmės varijuoja intervale nuo 2,3 iki 3,4).
- Bedarbiai palankiausiai vertina Užimtumo tarnybą (vid. reikšmės 4,24) ir FNTT (vid. reikšmės 4,34).
- 70 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tik 22 proc. apklaustųjų nebuvo mokėję už tokias prekes / paslaugas, 8 proc. apklaustųjų to nežinojo.
- Sveikatos priežiūros, vaikų priežiūros, kraustymosi ir remonto paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 34 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 38 proc. bedarbių tai darytų mažomis sumomis, 28 proc. to nedarytų.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (68 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami namų tvarkymo, statybos darbus, žemės ūkio bei vaikų priežiūros darbus).

1.13. Kaišiadorių rajono savivaldybė

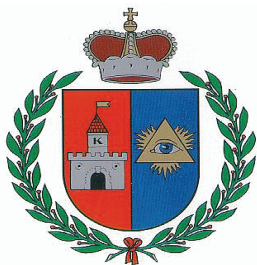
Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 11,6 proc., 2021 m. – 13,2 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 24,6 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 29,52 proc. (*viena didžiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*), 2011–2019 m. – 14,17 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja stiprus neigiamas ryšys ($r = -0,68$).

13 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

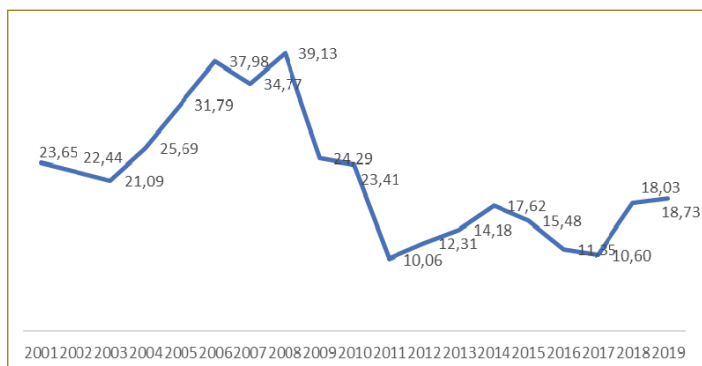
Apklausoje dalyvavo 16 bedarbių. 38 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 56 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, tik 6 proc. nurodė nežino tokių asmenų. Apklausos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 47 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 40 proc. mano, kad geriausia sankcija įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas, 13 proc. respondentų nuomone, geriausia sankcija – kalėjimas.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų rizikuoja gauti papildomų baudų, Kaišiadorių rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (25 proc.), gana aukštą (37 proc.), gana žemą (25 proc.) ir labai žemą (13 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 31 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 31 proc. – atsitiktinai, 25 proc. – per suplanuotus patikrinimus ir 13 proc. – per nustatytas metodikas atsakingose institucijose.
- 94 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), 44 proc. pateisina šešėlinę ekonominę veiklą, tuo tarpu 56 proc. nepateisintų šešėlinės ekonomikos veiklos.
- Bedarbiai neišskyrė svarbiausių priežasčių, kodėl jie šiuo metu yra bedarbiai (vid. reikšmės varijuoja intervale nuo 1,9 iki 2,9).
- Bedarbiai palankiausiai vertina VMI (vid. reikšmė 3,6), Migracijos tarnybą (vid. reikšmė 3,6), STT (vid. reikšmė 3,6) ir Valstybinę darbo inspekciją (vid. reikšmė 3,6).
- 62 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tik 13 proc. apklaustųjų nebuvo mokėję už tokias prekes / paslaugas, 25 proc. – nežinojo, ar buvo mokėta už prekes, kuriose buvo nedeklaruotas darbas.
- Sveikatos priežiūros, vaikų priežiūros ir pagalba senyvam / išlaikomam asmeniui paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 44 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 25 proc. bedarbių tai darytų mažomis sumomis ir 31 proc. to nedarytų.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (75 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami namų tvarkymo, statybos, remonto, žemės ūkio ir vaikų priežiūros darbus).

1.14. Kalvarijos savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 18 proc., 2021 m. – 19,7 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 17,6 proc. nuo BVP (*viena mažiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*), 2007–2010 m. – 23,9 proc., 2011–2019 m. – 17,6 proc. nuo BVP (*viena didžiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*). Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja vidutinio stiprumo neigiamas ryšys ($r = -0,51$).

14 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

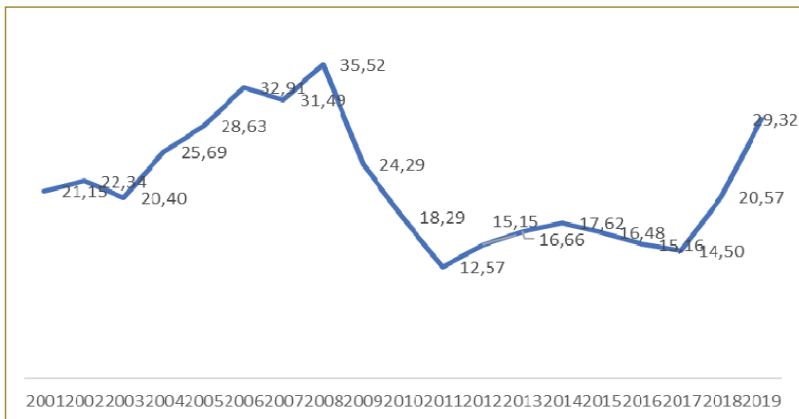
Apklausoje dalyvavo 36 bedarbiai. 61 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 38 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeclaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, tik 11 proc. nurodė nežino tokių asmenų. Apklausos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 60 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 26 proc. mano, kad geriausia sankcija įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas, 14 proc. respondentų nuomone, geriausia sankcija – kalėjimas.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų rizikuoja gauti papildomų baudų, Kalvarijos savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (39 proc.), gana aukštą (39 proc.), gana žemą (19 proc.) ir labai žemą (3 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 53 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 17 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 19 proc. – atsitiktinai ir 11 proc. per nustatytas metodikas.
- 100 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), 44 proc. pateisina šešėlinę ekonominę veiklą, tuo tarpu 56 proc. nepateisintų šešėlinės ekonomikos veiklos.
- Bedarbiai daugiausiai baltų davė šioms priežastims, dėl kurių jie vis dar yra bedarbiai: gyvenu regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturiu galimybės, kaštai per aukšti (vid. reikšmė 3,86) ir per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmė 3,66).
- Bedarbiai palankiausiai vertina „Sodrą“ (vid. reikšmės 3,5) ir Valstybinę darbo inspekciją (vid. reikšmės 3,5).
- 72 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 22 proc. apklaustųjų nebuvo mokėję už tokias prekes / paslaugas, tik 6 proc. nežinojo, ar buvo mokėta už prekes, kuriose buvo nedeklaruotas darbas.
- Sveikatos priežiūros, vaikų priežiūros ir kraustymosi paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 42 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 30 proc. bedarbių tai darytų mažomis sumomis, 28 proc. to nedarytų.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (81 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami namų tvarkymo, statybos, remonto, žemės ūkio, grožio paslaugų ir vaikų priežiūros darbus).

1.15. Kauno miesto savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 13,3 proc., 2021 m. – 15,4 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 24 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 27,8 proc., 2011–2019 m. – 16,4 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasišiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja stiprus neigiamas ryšys ($r = -0,71$).

15 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

Apklausoje dalyvavo 14 bedarbių. 44 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 56 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms. Apklausoje pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 54 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinos mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokė-

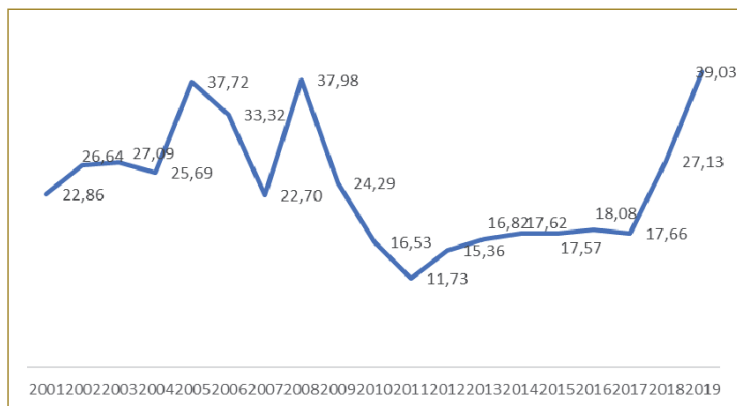
jimas ir bauda, 38 proc. mano, kad geriausia sankcija įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas, 8 proc. respondentų nuomone, geriausia sankcija – kalėjimas.

- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų rizikuoja gauti papildomų baudų, Kauno miesto savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (72 proc.), gana aukštą (21 proc.) ir gana žemą (3 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 50 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 29 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 21 proc. – atsitiktinai.
- 93 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), net 85 proc. pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Bedarbiai daugiausiai baltų davė priežasčiai, dėl kurios jie vis dar yra bedarbiai – gyvenu regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturiu galimybės, kaštai per aukšti (vid. reikšmė 3,6). Kitos priežastys nebuvo įvardytos svarbiomis.
- Bedarbiai palankiausiai vertina Užimtumo tarnybą (vid. reikšmės 3,6).
- 79 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 21 proc. apklaustųjų nebuvo mokėję už tokias prekes / paslaugas.
- Sveikatos priežiūros paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 64 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 34 proc. bedarbių tai darytų mažomis sumomis.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (64 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami statybos ir žemės ūkio darbus).

1.16. Kauno rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 11,1 proc., 2021 m. – 13,6 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 26,8 proc. nuo BVP (*viena didžiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*), 2007–2010 m. – 23,4 proc. *viena mažiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*), 2011–2019 m. – 17,6 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja stiprus neigiamas ryšys ($r = -0,64$).

16 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

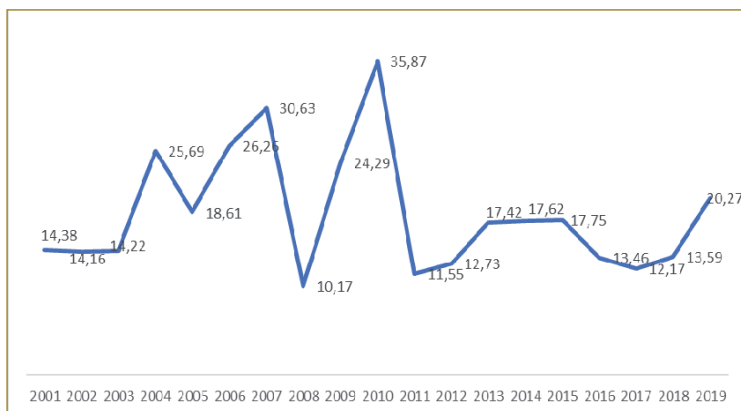
Apklausoje dalyvavo 19 bedarbių. 53 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 47 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeclaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, tik 1 proc. nurodė nežino tokių asmenų. Apklausos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 55 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 36 proc. mano, kad geriausia sankcija – įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas, 10 proc. respondentų nuomone, geriausia sankcija – kalėjimas.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų rizikuoja gauti papildomų baudų, Kauno rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (48 proc.), gana aukštą (26 proc.) ir gana žemą (26 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 58 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 32 proc. – atsitiktinai, 10 proc. – per suplanuotus patikrinimus.
- 84 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu 63 proc. pateisina šėšėlinę ekonominę veiklą.
- Bedarbiai daugiausiai baltų davė šioms priežastims, dėl kurių jie vis dar yra bedarbiai: per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmė 3,8) ir gyvenu regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturiu galimybių, kaštai per aukšti (vid. reikšmė 3,6).
- Bedarbių vertinimu nei viena valstybinė institucija nekelia didelio pasitikėjimo (vid. reikšmės varijuoja nuo 2,7 iki 3,4).
- 84 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 11 proc. apklaustųjų nebuvo mokėję už tokias prekes / paslaugas, ir tik 5 proc. nežinojo, ar buvo mokėta už prekes, kuriose buvo nedeklaruotas darbas.
- Sveikatos priežiūros ir kirpyklos bei grožio procedūros paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 63 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 11 proc. bedarbių tai darytų mažomis sumomis, 26 proc. nepriimtų iš darbdavio tokių pajamų.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (74 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami namų tvarkymo, remonto ir vaikų priežiūros darbus).

1.17. Kazlų Rūdos savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 16,1 proc., 2021 m. – 18,4 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 16,49 proc. nuo BVP (*viena mažiausią šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*), 2007–2010 m. – 27,4 proc., 2011–2019 m. – 13,59 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja silpnas neigiamas ryšys ($r = -0,27$).

17 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

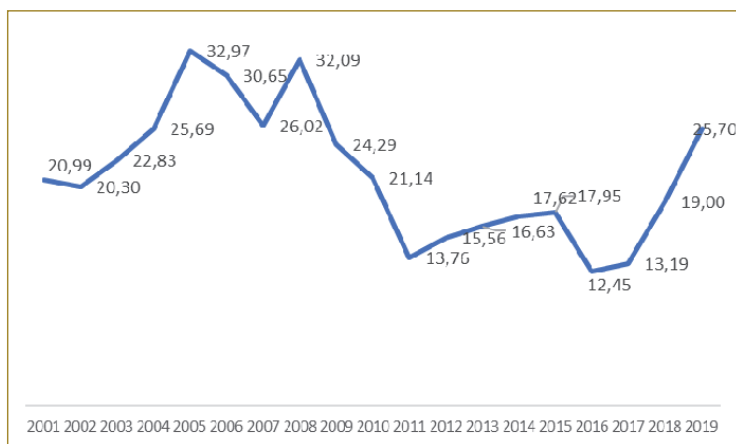
Apklausoje dalyvavo 15 bedarbių. 46 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 47 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, tik 7 proc. teigia tokių asmenų nežino. Apklausos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 72 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 21 proc. mano, kad geriausia sankcija įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas. 7 proc. respondentų nurodė kalėjimą.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų rizikuoja gauti papildomų baudų, Kazlų Rūdos savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (60 proc.), gana aukštą (27 proc.), gana žemą (6 proc.) ir labai žemą (7 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 46 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 27 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 20 proc. – atsitiktinai ir 7 proc. – per suplanuotus patikrinimus.
- 87 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu net 80 proc. pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Bedarbiai daugiausiai balų davė šioms priežastims, dėl kurių jie vis dar yra bedarbiai: per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmė 3,7) ir įgyta kvalifikacija neatitinka darbo vietų pasiūlos (vid. reikšmė 4).
- Bedarbiai palankiausiai vertina „Sodrą“ (vid. reikšmės 3,5) ir Migracijos tarnybą (vid. reikšmės 3,5).
- 60 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 33 proc. apklaustųjų nebuvo mokėję už tokias prekes / paslaugas, ir tik 7 proc. nežinojo, ar buvo mokėta už prekes, kuriose buvo nedeklaruotas darbas.
- Sveikatos priežiūros ir vaikų priežiūros paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 40 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 33 proc. bedarbių tai darytų mažomis sumomis, 27 proc. nepriimtų iš darbdavio tokių pajamų.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (62 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami namų tvarkymo, žemės ūkio ir vaikų priežiūros darbus).

1.18. Kėdainių rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 13,7 proc., 2021 m. – 17,5 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 24,2 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 25,1 proc., 2011–2019 m. – 16,6 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja stiprus neigiamas ryšys ($r = -0,69$).

18 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

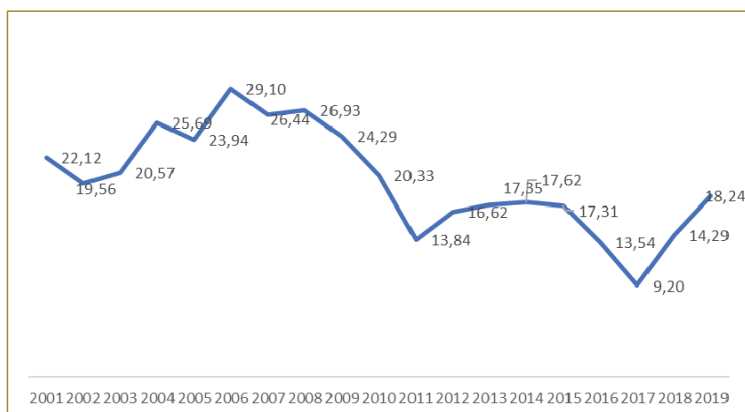
Apklausoje dalyvavo 26 bedarbiai. 46 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 42 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, tik 12 proc. teigia tokių asmenų nežino. Apklausos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 61 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 31 proc. mano, kad geriausia sankcija įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas. 8 proc. respondentų nurodė kalėjimą.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų rizikuoja gauti papildomų baudų, Kėdainių rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (54 proc.), gana aukštą (34 proc.), gana žemą (4 proc.) ir labai žemą (8 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 54 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 27 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 11 proc. – atsitiktinai ir 8 proc. – per nustatytas metodikas.
- 81 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu tik 58 proc. pateisina šėšėlinę ekonominę veiklą.
- Bedarbiai daugiausiai baltų davė šioms priežastims, dėl kurių jie vis dar yra bedarbiai: gyvenu regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturiu galimybės, kaštai per aukšti (vid. reikšmė 3,8) ir įgyta kvalifikacija neatitinka darbo vietų pasiūlos (vid. reikšmė 3,6).
- Bedarbiai palankiausiai vertina „Sodrą“ (vid. reikšmės 3,6).
- Sveikatos priežiūros, kirpyklos ar grožio procedūros, kraustymosi paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 58 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 27 proc. bedarbių tai darytų mažomis sumomis, 15 proc. proc. nepriimtų iš darbdavio tokių pajamų.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (72 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami žemės ūkio, namų tvarkymo ir statybos darbus).

1.19. Kelmės rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 17,4 proc., 2021 m. – 19,4 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 23 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 25,3 proc., 2011–2019 m. – 16,6 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja stiprus neigiamas ryšys ($r = -0,61$).

19 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

Apklausoje dalyvavo 62 bedarbiai. 58 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 34 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, tik 8 proc. teigia tokių asmenų nežino. Apklausos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 62 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinos mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokė-

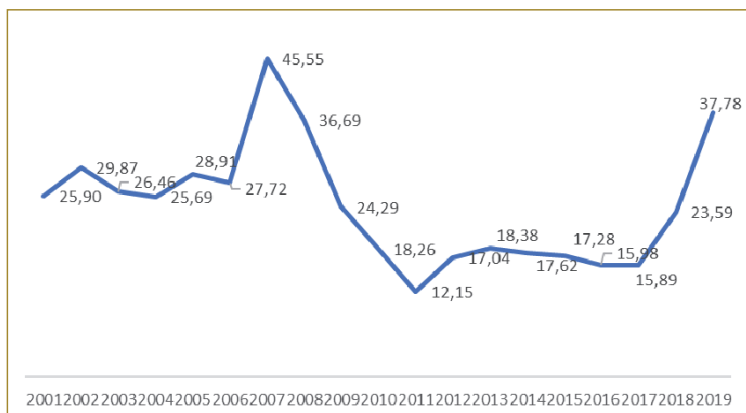
jimas ir bauda, 28 proc. mano, kad geriausia sankcija įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas. 10 proc. respondentų nurodė kalėjimą.

- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų rizikuoja gauti papildomų baudų, Kelmės rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (32 proc.), gana aukštą (56 proc.), gana žemą (10 proc.) ir labai žemą (2 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 52 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 26 proc. – atsitiktinai, 16 proc. – per suplanuotus patikrinimus ir 6 proc. – per nustatytas metodikas.
- 89 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu tik 55 proc. pateisina šėšėlinę ekonominę veiklą.
- Bedarbiai daugiausiai baltų davė šioms priežastims, dėl kurių jie vis dar yra bedarbiai: gyvenu regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturiu galimybės, kaštai per aukšti (vid. reikšmė 3,9) ir per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmė 3,8).
- Bedarbių vertinimu nei viena valstybinė institucija nekelia didelio pasitikėjimo (vid. reikšmės varijuoja nuo 3,0 iki 3,3).
- 69 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 26 proc. apklaustųjų nebuvo mokėję už tokias prekes / paslaugas, ir tik 5 proc. nežinojo, ar buvo mokėta už prekes, kuriose buvo nedeklaruotas darbas.
- Sveikatos priežiūros, vaikų priežiūros, kirpyklos ar grožio procedūrų bei priežiūra senyvo asmens paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 42 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 23 proc. bedarbių tai darytų mažomis sumomis, 35 proc. nepriimtų iš darbdavio tokių pajamų.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (63 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami namų tvarkymo, vaikų priežiūros, žemės ūkio ir statybos darbus).

1.20. Klaipėdos miesto savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 11,6 proc., 2021 m. – 14,6 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 27 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 30,4 proc. (*viena didžiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*), 2011–2019 m. – 17,2 proc. nuo BVP (*viena didžiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*). Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja vidutinio stiprumo neigiamas ryšys ($r = -0,57$).

20 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

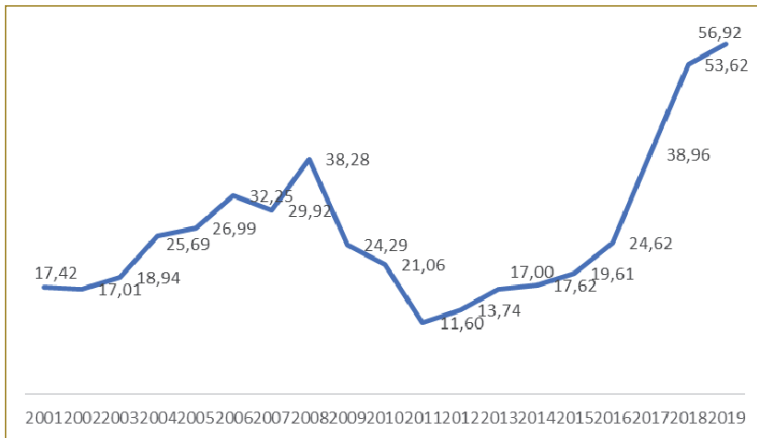
Apklausoje dalyvavo 18 bedarbių. 83 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 17 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms. Apklauskos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 56 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 33 proc. mano, kad geriausia sankcija įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas. 11 proc. respondentų nurodė kalėjimą.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų rizikuoja gauti papildomų baudų, Klaipėdos miesto savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (32 proc.), gana aukštą (32 proc.), gana žemą (17 proc.) ir labai žemą (5 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 50 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 39 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 11 proc. – atsitiktinai.
- 88 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu tik 67 proc. pateisina šėšėlinę ekonominę veiklą.
- Bedarbiai daugiausiai balų davė priežasčiai, dėl kurios jie vis dar yra bedarbiai – per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmė 3,8).
- Bedarbių vertinimu nei viena valstybinė institucija nekelia didelio pasitikėjimo (vid. reikšmės varijuoja nuo 2,8 iki 3,2).
- 78 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 22 proc. apklaustųjų nebuvo mokėję už tokias prekes / paslaugas.
- Sveikatos priežiūros ir pagalba kraustytis paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 44 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 39 proc. bedarbių tai darytų mažomis sumomis, 17 proc. nepriimtų iš darbdavio tokių pajamų.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (32 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami namų tvarkymo, žemės ūkio ir statybos darbus, tuo tarpu 68 proc. niekur nedirbo).

1.21. Klaipėdos rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 7,1 proc., 2021 m. – 9 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 22,3 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 27,1 proc., 2011–2019 m. – 19,6 proc. nuo BVP (*viena didžiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*). Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja vidutinio stiprumo neigiamas ryšys ($r = -0,57$).

21 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

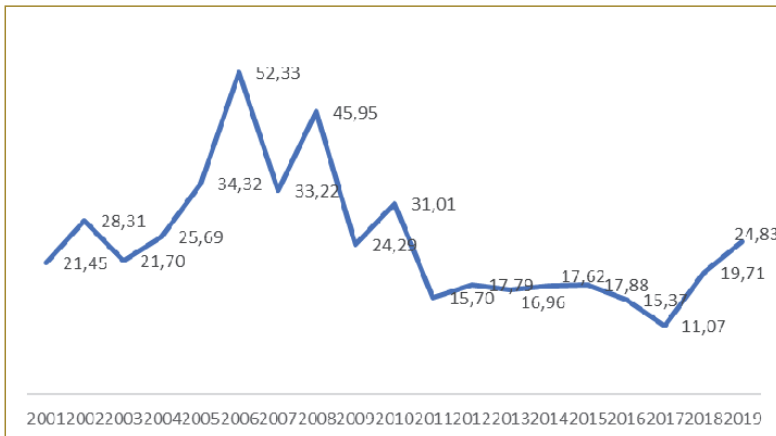
Apklausoje dalyvavo 1 bedarbis. 100 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms. Apklausos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 100 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų rizikuoja gauti papildomų baudų, Klaipėdos rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptikti savo savivaldybėje vertina kaip gana aukštą – 100 proc.
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo. Jų teigimu, net 100 proc. pažeidimų nustatoma per suplanuotus patikrinimus.
- 100 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), 100 proc. pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Bedarbiai daugiausiai baltų davė šioms priežastims, dėl kurių jie vis dar yra bedarbiai: gyvenu regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturiu galimybės, kaštai per aukšti (vid. reikšmė 4), įgyta kvalifikacija neatitinka darbo vietų pasiūlos (vid. reikšmė 4), esama socialinė sistema neskatina ieškotis darbo (vid. reikšmė 4) ir rinkai nebereikia garbingo amžiaus asmenų (vid. reikšmė 4).
- Bedarbiai palankiausiai vertina Užimtumo tarnybą, STT, FNTT ir Migracijos tarnybą (vid. reikšmės po 4).
- 100 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito).
- Sveikatos priežiūros paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 100 proc. bedarbių neimtų iš darbdavio pajamų, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių inspekcijoms.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai nėra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje.

1.22. Kretingos rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 9 proc., 2021 m. – 13 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 26,9 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 32,1 proc., 2011–2019 m. – 17,6 proc. nuo BVP (*viena didžiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių visais laikotarpiais*). Apskaičiuotas klasišiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja silpnas neigiamas ryšys ($r = -0,36$).

22 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

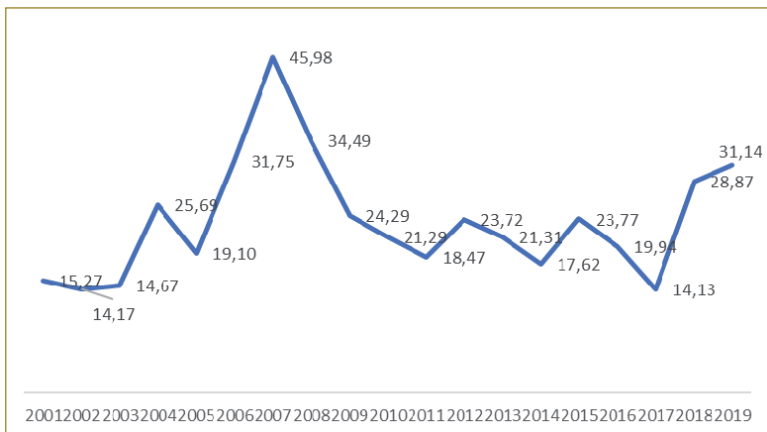
Apklausoje dalyvavo 16 bedarbių. 44 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 37 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeclaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, 19 proc. teigia tokių asmenų nežino. Apklausos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 46 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 27 proc. mano, kad geriausia sankcija įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas. Net 27 proc. respondentų nurodė kalėjimą.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų rizikuoja gauti papildomų baudų, Kretingos rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (50 proc.), gana aukštą (25 proc.), gana žemą (6 proc.) ir labai žemą (19 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 37 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi per suplanuotus patikrinimus, 31 proc. – įskundus gyventojams, 19 proc. – atsitiktinai, 13 proc. – per nustatytas metodikas.
- 87 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu 69 proc. pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Bedarbiai daugiausiai balų davė priežasčiai, dėl kurios jie vis dar yra bedarbiai – tai įgyta kvalifikacija neatitinka darbo vietų pasiūlos (vid. reikšmė 4,6). Kitos priežastys nebuvo įvardytos svarbiomis.
- Bedarbiai palankiausiai vertina Užimtumo tarnybą (vid. reikšmės 3,5).
- 75 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 19 proc. apklaustųjų nebuvo mokėję už tokias prekes / paslaugas, ir tik 6 proc. nežinojo, ar buvo mokėta už prekes, kuriose buvo nedeklaruotas darbas.
- Sveikatos priežiūros, vaikų priežiūros ir kirpyklos bei grožio procedūros paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 44 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 37 proc. bedarbių tai darytų mažomis sumomis, 19 proc. nepriimtų iš darbdavio tokių pajamų.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (69 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami namų tvarkymo, vaikų priežiūros ir statybos darbus).

1.23. Kupiškio rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 13,3 proc., 2021 m. – 15 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 17,1 proc. nuo BVP, (viena mažiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu), 2007–2010 m. – 29,3 proc., 2011–2019 m. – 21,3 proc. nuo BVP (viena didžiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu). Apyskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja silpnas neigiamas ryšys ($r = -0,36$).

23 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

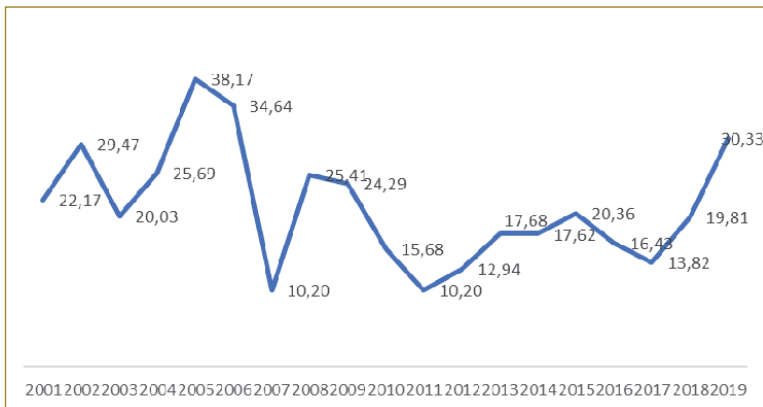
Apklausoje dalyvavo 13 bedarbių. 54 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 31 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, 15 proc. teigia tokių asmenų nežino. Apklauskos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 50 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 33 proc. mano, kad geriausia sankcija įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas. 17 proc. respondentų nurodė kalėjimą.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų rizikuoja gauti papildomų baudų, Kupiškio rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (39 proc.), gana aukštą (46 proc.) ir gana žemą (15 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 62 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 15 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 15 proc. – per nustatytas metodikas ir tik 8 proc. – atsitiktinai.
- 85 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu tik 46 proc. pateisina šėšėlinę ekonominę veiklą.
- Bedarbiai daugiausiai balų davė priežasčiai, dėl kurios jie vis dar yra bedarbiai – gyvenu regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturiu galimybės, kaštai per aukšti (vid. reikšmė 3,7). Kitos priežastys nebuvo įvardytos svarbiomis.
- Bedarbių vertinimu nei viena valstybinė institucija nekelia didelio pasitikėjimo (vid. reikšmės varijuoja nuo 2,8 iki 3,3).
- 69 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 23 proc. apklaustųjų nebuvo mokėję už tokias prekes / paslaugas, ir tik 8 proc. nežinojo, ar buvo mokėta už prekes, kuriose buvo nedeklaruotas darbas.
- Sveikatos priežiūros, vaikų priežiūros ir kirpyklos bei grožio procedūros paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 39 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 23 proc. bedarbių tai darytų mažomis sumomis, tačiau 38 proc. nepriimtų iš darbdavio tokių pajamų.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (77 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami namų tvarkymo, statybos ir žemės ūkio darbus).

1.24. Lazdijų rajono savivaldybė

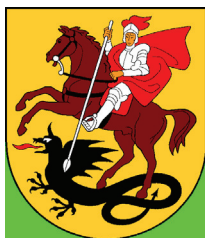
Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 19,3 proc., 2021 m. – 23,3 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 27,5 proc. nuo BVP (*viena didžiausių šešėlinės ekonomikos lygi turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*), 2007–2010 m. – 19,9 proc. (*viena mažiausių šešėlinės ekonomikos lygi turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*), 2011–2019 m. – 17,6 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja silpnas neigiamas ryšys ($r = -0,32$).

24 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

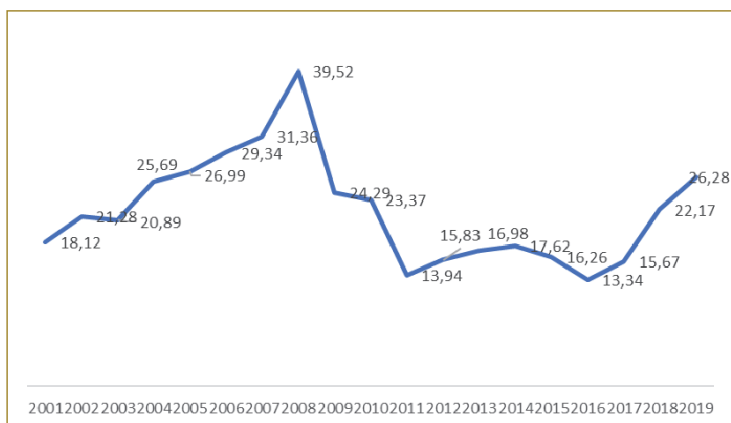
Apklausoje dalyvavo 64 bedarbiai. 59 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 25 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, 16 proc. teigia tokių asmenų nežino. Apklausos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 66 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 21 proc. mano, kad geriausia sankcija įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas. 13 proc. respondentų nurodė kalėjimą.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų rizikuoja gauti papildomų baudų, Lazdijų rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (39 proc.), gana aukštą (38 proc.), gana žemą (17 proc.) ir labai žemą (6 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 41 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 30 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 20 proc. – atsitiktinai ir tik 9 proc. – per nustatytas metodikas.
- 89 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu tik 62 proc. pateisina šėšėlinę ekonominę veiklą.
- Bedarbiai daugiausiai balų davė šioms priežastims, dėl kurių jie vis dar yra bedarbiai: gyvenu regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturiu galimybės, kaštai per aukšti (vid. reikšmė 3,7) ir per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmė 3,7).
- Bedarbiai palankiausiai vertina „Sodrą“ (vid. reikšmės 3,5).
- 66 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 33 proc. apklaustųjų nebuvo mokėję už tokias prekes / paslaugas.
- Sveikatos priežiūros, vaikų priežiūros ir kirpyklos bei grožio procedūros, valymo, kitų prekių/paslaugų pirkimo paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 45 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 28 proc. bedarbių tai darytų mažomis sumomis, tačiau 27 proc. nepriimtų iš darbdavio tokių pajamų.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (70 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami namų tvarkymo, vaikų priežiūros, žemės ūkio ir statybos darbus).

1.25. Marijampolės savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyven-tojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 12,4 proc., 2021 m. – 14,5 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 23,4 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 27,8 proc., 2011–2019 m. – 16,2 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas kla-sikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja labai stiprus neigiamas ryšys ($r = -0,83$).

25 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

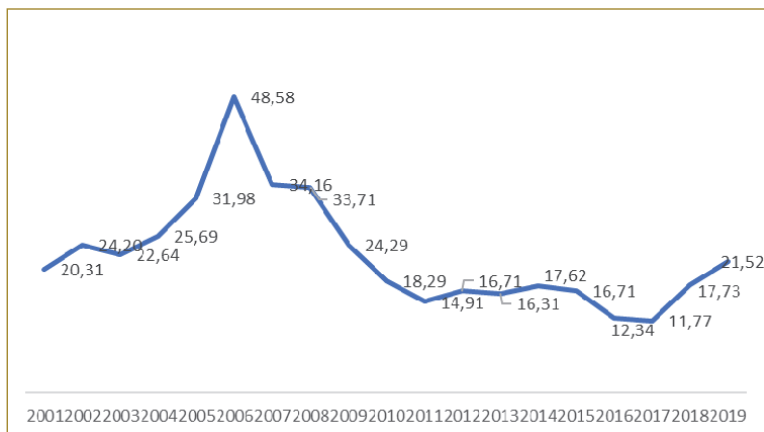
Apklausoje dalyvavo 5 bedarbiai. 60 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 20 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nede-klaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institu-cijoms, 20 proc. teigia tokių asmenų nežino. Apklausos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 100 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinos mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų rizikuoja gauti papildomų baudų, Marijampolės savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (60 proc.), gana aukštą (20 proc.) ir labai žemą (20 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 80 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams ir 20 proc. – atsitiktinai.
- 100 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), ir 100 proc. pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Bedarbiai daugiausiai balų davė šioms priežastims, dėl kurių jie vis dar yra bedarbiai: įgyta kvalifikacija neatitinka darbo vietų pasiūlos (vid. reikšmė 4) ir per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmė 4).
- Bedarbiai palankiausiai vertina Užimtumo tarnybą (vid. reikšmės 4,3).
- 40 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), ta pati dalis (40 proc.) apklaustųjų nebuvo mokėję už tokias prekes / paslaugas, 20 proc. nežinojo, ar buvo mokėta už prekes, kuriose buvo nedeklaruotas darbas.
- Sveikatos priežiūros, vaikų priežiūros ir kirpyklos bei grožio procedūros paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 100 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (40 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami namų tvarkymo ir statybos darbus).

1.26. Mažeikių rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 14 proc., 2021 m. – 16,2 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 24,9 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 28,9 proc., 2011–2019 m. – 16,7 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja vidutinio stiprumo neigiamas ryšys ($r = -0,53$).

26 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

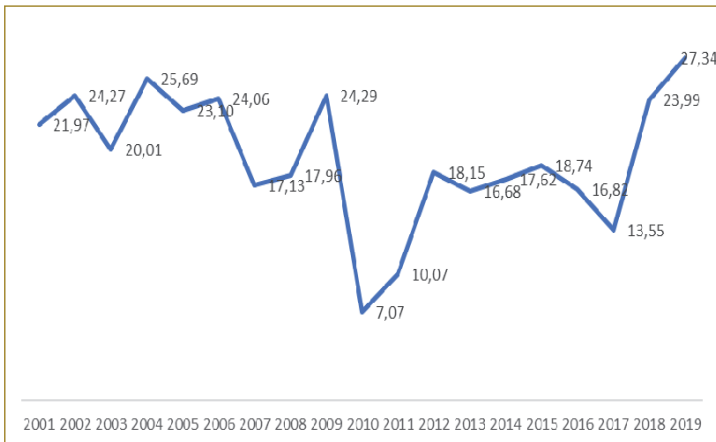
Apklausoje dalyvavo 13 bedarbių. 23 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 69 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, tik 8 proc. teigia tokių asmenų nežino. Apklausos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 54 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 38 proc. mano, kad geriausia sankcija įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas. 8 proc. respondentų nurodė kalėjimą.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų rizikuoja gauti papildomų baudų, Mažeikių rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (46 proc.), gana aukštą (39 proc.) ir gana žemą (15 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 62 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 23 proc. – per suplanuotus patikrinimus ir 15 proc. – per nustatytas metodikas atsa-kingose institucijose.
- 100 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsi-imančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu tik 62 proc. pateisina šėšėlinę ekonominę veiklą.
- Bedarbiai daugiausiai baltų davė priežasčiai, dėl kurios jie vis dar yra be-darbiai – per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikš-mė 3,7). Kitos priežastys nebuvo įvardytos svarbiomis.
- Bedarbiai palankiausiai vertina Valstybinę darbo inspekciją (vid. reikš-mės 3,6).
- 46 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), ta pati dalis (46 proc.) apklaustųjų nebuvo mokėję už tokias prekes / paslaugas, tik 8 proc. nežinojo, ar buvo mokėta už prekes, kuriose buvo nedeklaruotas darbas.
- Sveikatos priežiūros paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 69 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinoda-mi, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 8 proc. bedarbių tai darytų mažomis sumomis, tačiau 23 proc. to nedarytų.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neofici-alioje rinkoje (62 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami namų tvarkymo, vaikų priežiūros ir statybos darbus).

1.27. Molėtų rajono savivaldybė

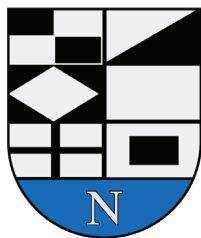
Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 14,9 proc., 2021 m. – 17,6 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 23,5 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 17,5 proc. (*viena mažiausių šešėlinės ekonomikos lygi turėjusių savivaldybių na-grinėjamu laikotarpiu*), 2011–2019 m. – 17,6 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikinio Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja labai silpnas teigiamas ryšys ($r = 0,01$).

27 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

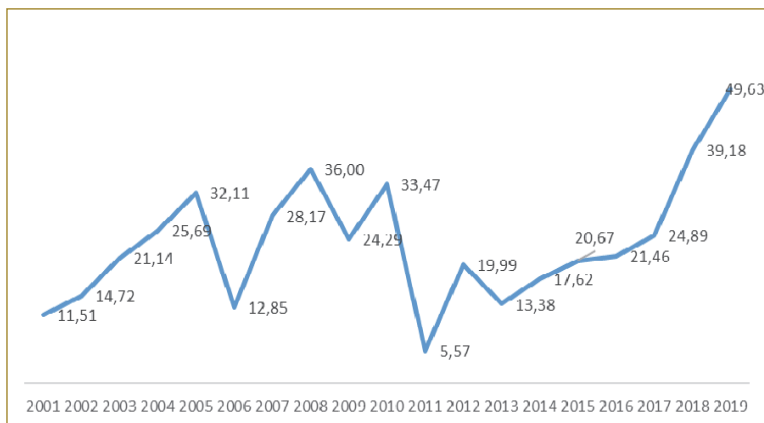
Apklausoje dalyvavo 18 bedarbių. 61 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 33 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, tik 6 proc. teigia tokių asmenų nežino. Apklausos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 67 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 22 proc. mano, kad geriausia sankcija įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas. 11 proc. respondentų nurodė kalėjimą.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų rizikuoja gauti papildomų baudų, Molėtų rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (22 proc.), gana aukštą (56 proc.) ir gana žemą (22 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 67 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 17 proc. – atsitiktinai, 11 proc. – per nustatytas metodikas atsakingose institucijose ir tik 5 proc. – per suplanuotus patikrinimus.
- 94 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu tik 61 proc. pateisina šėšėlinę ekonominę veiklą.
- Bedarbiai daugiausiai balų davė šioms priežastims, dėl kurių jie vis dar yra bedarbiai: įgyta kvalifikacija neatitinka darbo vietų pasiūlos (vid. reikšmė 3,6) ir per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmė 3,9).
- Bedarbiai palankiausiai vertina „Sodrą“ (vid. reikšmės 3,5).
- 83 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 17 proc. apklaustųjų nebuvo mokėję už tokias prekes / paslaugas.
- Sveikatos priežiūros ir kirpyklos bei grožio procedūros paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 50 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 4 proc. bedarbių tai darytų mažomis sumomis, tačiau net 44 proc. to nedarytų.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (83 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami namų tvarkymo ir statybos darbus).

1.28. Neringos savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 5 proc., 2021 m. – 7,3 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 17,9 proc. nuo BVP (*viena mažiausią šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*), 2007–2010 m. – 30,8 proc., 2011–2019 m. – 20,6 proc. nuo BVP (*viena didžiausią šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių abejais laikotarpiais*). Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja silpnas neigiamas ryšys ($r = -0,39$).

28 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

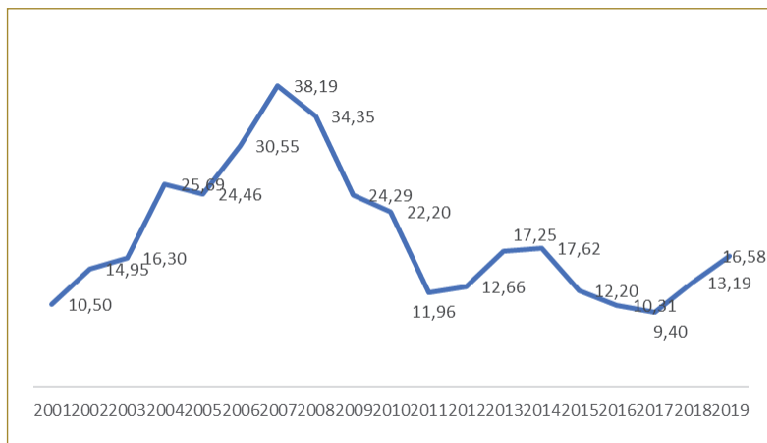
Apklausoje dalyvavo 10 bedarbių. 40 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 50 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeclaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, tik 10 proc. teigia tokių asmenų nežino. Apklauskos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 89 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 11 proc. mano, kad geriausia sankcija įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų rizikuoja gauti papildomų baudų, Neringos savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (50 proc.), gana aukštą (40 proc.) ir labai žemą (10 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 70 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 20 proc. – per suplanuotus patikrinimus, ir tik 10 proc. – per nustatytas metodikas atsakingose institucijose.
- 70 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), ta pati procentinė dalis (70 proc.) pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Bedarbiai daugiausiai balų davė priežasčiai, dėl kurios jie vis dar yra bedarbiai – tai įgyta kvalifikacija neatitinka darbo vietų pasiūlos (vid. reikšmė 3,5). Kitos priežastys nebuvo įvardytos svarbiomis.
- Bedarbiai neišskyrė svarbiausių priežasčių, kodėl jie šiuo metu yra bedarbiai (vid. reikšmės varijuoja intervale nuo 2,4 iki 3,5). 3,5 balo buvo įvardinta priežastis – įgyta kvalifikacija neatitinka darbo vietų pasiūlos.
- Bedarbiai palankiausiai vertina „Sodrą“ (vid. reikšmės 3,8) ir Valstybinę darbo inspekciją (vid. reikšmės 3,6).
- 50 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 30 proc. apklaustųjų nebuvo mokėję už tokias prekes / paslaugas, 20 proc. apklaustųjų nebuvo mokėję už tokias prekes / paslaugas.
- Sveikatos priežiūros ir valymo/lyginimo paslaugose dažniausiai numatomas nedeklaruotas darbas.
- 50 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 50 proc. bedarbių to nedarytų.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (60 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami namų tvarkymo, vaikų priežiūros ir statybos darbus).

1.29. Pagėgių savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 12,9 proc., 2021 m. – 14,9 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 20,3 proc. nuo BVP (*viena mažiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*), 2007–2010 m. – 29,3 proc., 2011–2019 m. – 12,6 proc. nuo BVP (*viena mažiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*). Apyskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja stiprus neigiamas ryšys ($r = -0,61$).

29 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

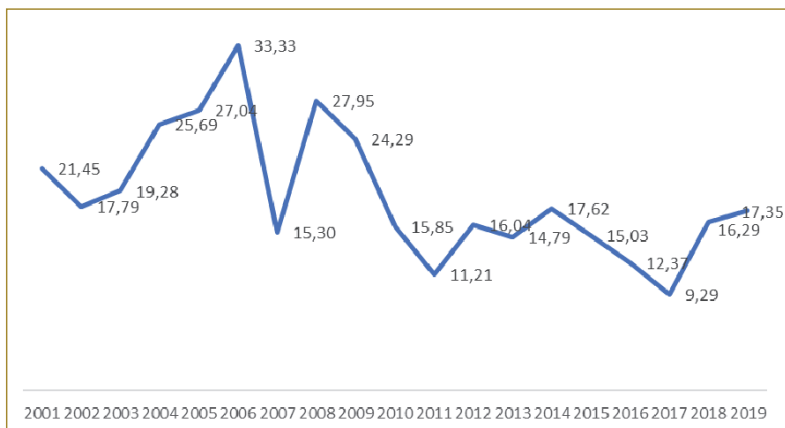
Apklausoje dalyvavo 3 bedarbiai. 67 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 33 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms. Apklauskos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 67 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinos mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 33 proc. mano, kad geriausia sankcija – kalėjimas.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų rizikuoja gauti papildomų baudų, Pagėgių savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip gana aukštą (33 proc.), gana žemą (67 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo tolygiai: 33 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 33 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 34 proc. – atsitiktinai.
- 100 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu tik 33 proc. pateisina šėšėlinę ekonominę veiklą.
- Bedarbiai daugiausiai balų davė priežasčiai, dėl kurios jie vis dar yra bedarbiai – esama socialinė sistema neskatina ieškotis darbo (vid. reikšmė 4,3). Kitos priežastys nebuvo įvardytos svarbiomis.
- Bedarbiai palankiausiai vertina STT (vid. reikšmė 4,3), FNTT (vid. reikšmė 4,0) ir Migracijos tarnybą (vid. reikšmė 3,6).
- 33 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 67 proc. apklaustųjų nebuvo mokėję už tokias prekes / paslaugas.
- Keleivių vežimo paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 100 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (67 proc. dirbo neoficialiai, nenurodydami atliekamų darbų specifikos).

1.30. Pakruojo rajono savivaldybė

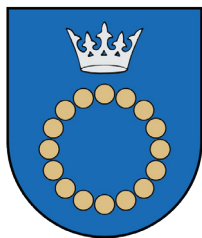
Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 10,6 proc., 2021 m. – 12,3 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 23,5 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 20 proc. (*viena mažiausią šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*), 2011–2019 m. – 15 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja stiprus neigiamas ryšys ($r = -0,62$).

30 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

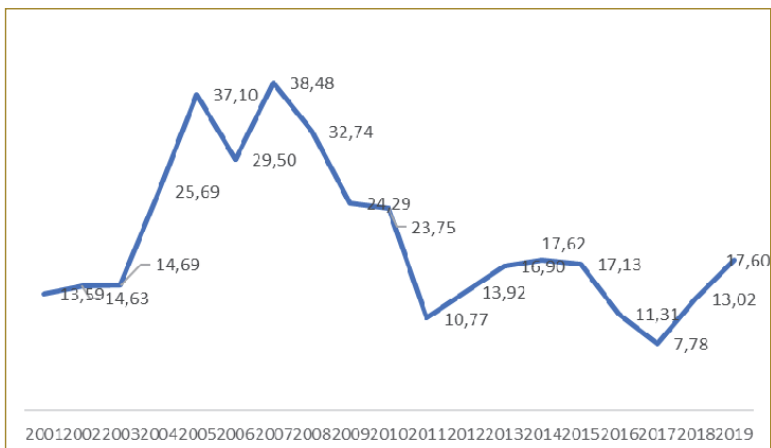
Apklausoje dalyvavo 9 bedarbiai. 44 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 56 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms. Apklaustos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 88 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 12 proc. mano, kad geriausia sankcija įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Pakruojo rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (56 proc.) ir gana aukštą (44 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 45 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 22 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 22 proc. – atsitiktinai ir 11 proc. – per nustatytas metodikas.
- 78 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu 67 proc. pateisina šėšėlinę ekonominę veiklą.
- Bedarbiai daugiausiai balų davė šioms priežastims, dėl kurių jie vis dar yra bedarbiai: įgyta kvalifikacija neatitinka darbo vietų pasiūlos (vid. reikšmė 3,6) ir per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmė 3,6).
- Bedarbiai palankiausiai vertina „Sodrą“ (vid. reikšmės 3,5).
- 78 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 22 proc. apklaustųjų nebuvo mokėję už tokias prekes / paslaugas.
- Sveikatos priežiūros ir vaikų priežiūros paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 45 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 44 proc. bedarbių tai darytų mažomis sumomis, 11 proc. bedarbių to nedarytų.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (78 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami namų tvarkymo ir žemės ūkio darbus).

1.31. Palangos miesto savivaldybė

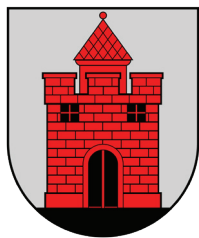
Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 12,1 proc., 2021 m. – 14,7 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 20,1 proc. nuo BVP (*viena mažiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*), 2007–2010 m. – 28,5 proc., 2011–2019 m. – 13,9 proc. nuo BVP. Ap-skaiciuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja vidutinio stiprumo neigiamas ryšys ($r = -0,56$).

31 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

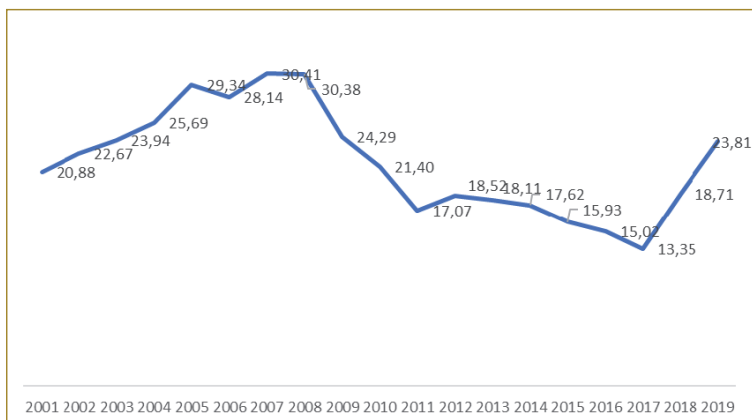
Apklausoje dalyvavo 10 bedarbių. 60 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 40 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms. Apklaustos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 60 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 30 proc. apklaustųjų įvardijo įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimą, tuo tarpu 10 proc. pasirinko kalėjimą.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Palangos miesto savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (40 proc.), gana aukštą (40 proc.), gana žemą (10 proc.) ir labai žemą (10 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 70 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 30 proc. – per suplanuotus patikrinimus.
- 90 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu šiek tiek mažiau (60 proc.) pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Viena pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra ta, kad gyvena regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturi galimybės, kaštai per aukšti (vidurkio reikšmė 3,7), kita svarbi priežastis – per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmė 3,6). Kitos priežastys nebuvo įvardijamos kaip svarbios.
- Bedarbiai labiausiai pasitiki Migracijos tarnyba (vid. reikšmė 3,7) ir STT (vid. reikšmė 3,6). Pasitikėjimas kitomis institucijomis yra mažesnis (3,4 balo ir mažiau).
- 70 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 30 proc. apklaustųjų nebuvo mokėję už tokias prekes / paslaugas.
- Sveikatos priežiūros paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 50 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamas bet kokiomis sumomis, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 20 proc. – tai darytų mažomis sumomis, 30 proc. – nesutiktų su pasiūlymu.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, daugiau nei pusei respondentų (70 proc.) teko užsidirbti pajamų iš trumpalaikių užsakymų, už kuriuos buvo atsiskaityta grynais / neoficialiai. Tai namų tvarkymas, vaikų priežiūra, remonto darbai (namų remontas) ir žemės ūkio darbai.

1.32. Panevėžio miesto savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 12,7 proc., 2021 m. – 15,2 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 24,8 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 27,3 proc., 2011–2019 m. – 17,6 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja vidutinio stiprumo neigiamas ryšys ($r = -0,43$).

32 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

Apklausoje dalyvavo 21 bedarbis. 71 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 19 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeclaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, 10 proc. – nepažįsta tokių asmenų. Apklausos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 67 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinos mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimo

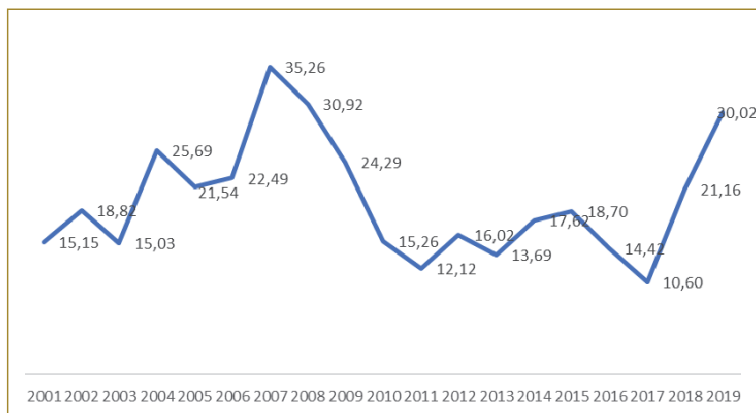
mas ir bauda, 24 proc. apklaustųjų įvardijo įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimą, tuo tarpu 9 proc. pasirinko kalėjimą.

- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudių, Panevėžio bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (28 proc.), gana aukštą (43 proc.), gana žemą (24 proc.) ir labai žemą (5 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 48 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 19 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 24 proc. – atsitiktinai, 9 proc. – per nustatytas metodikas atsakingose institucijose.
- 71 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), toks pat respondentų skaičius (71 proc.) pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Bedarbiai daugiausiai balų davė priežasčiai, dėl kurios jie vis dar yra bedarbiai – tai per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmė 3,6). Kitos priežastys nebuvo įvardytos svarbiomis.
- Bedarbiai mažai pasitiki valstybinėmis institucijomis (nuo 3,1 iki 3,5 vid. reikšmės).
- 62 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 24 proc. nebuvo mokėję už prekes / paslaugas, 14 proc. apklaustųjų nežinojo apie nedeklaruotą darbą.
- Sveikatos priežiūros, vaikų priežiūros, kraustymosi, pagalbos išlaikomam ar pagyvenusiam asmeniui, kirpyklos ar grožio paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 43 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamas bet kokiomis sumomis, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 19 proc. – tai darytų mažomis sumomis, 38 proc. – nesutiktų su pasiūlymu.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, šiek tiek daugiau nei pusė respondentų (67 proc.) teko užsidirbti pajamų iš trumpalaikių užsakymų, už kuriuos buvo atsiskaityta grynais / neoficialiai. Tai namų tvarkymas, vaikų priežiūra, statybos darbai (namų remontas) ir žemės ūkio darbai.

1.33. Panevėžio rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 13 proc., 2021 m. – 15,6 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 20,1 proc. nuo BVP (*viena mažiausią šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*), 2007–2010 m. – 27,6 proc., 2011–2019 m. – 16 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikinio Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja vidutinio stiprumo neigiamas ryšys ($r = -0,56$).

33 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

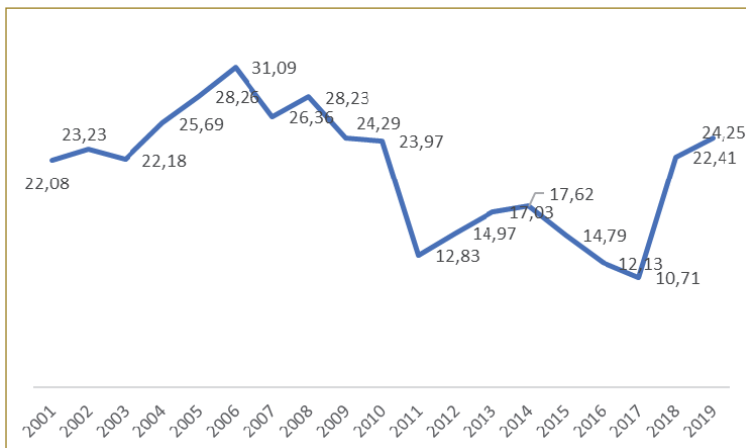
Apklausoje dalyvavo 19 bedarbių. 53 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 42 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeclaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, tik 5 proc. nurodė nežino tokių asmenų. Apklauskos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 63 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinos mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 21 proc. apklaustųjų įvardijo įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimą, tuo tarpu 16 proc. pasirinko kalėjimą.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Panevėžio rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (53 proc.), gana aukštą (32 proc.), gana žemą (10 proc.) ir labai žemą (5 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 68 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 32 proc. – per suplanuotus patikrinimus.
- 89 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu šiek tiek mažiau (68 proc.) pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Viena pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra ta, kad per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmė 4), kita svarbi priežastis, kad gyvena regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturi galimybės, kaštai per aukšti (vidurkio reikšmė 3,8), trečia priežastis – įgyta kvalifikacija neatitinka darbo vietų pasiūlos (vid. reikšmė 3,5). Kitos priežastys nebuvo įvardijamos kaip svarbios.
- Bedarbiai labiausiai pasitiki Sodra ir Valstybine darbo inspekcija (vid. reikšmės 3,6).
- 58 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 42 proc. apklaustųjų nebuvo mokėję už tokias prekes / paslaugas.
- Sveikatos priežiūros paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 53 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamas bet kokiomis sumomis, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 31 proc. – tai darytų mažomis sumomis, 16 proc. – nesutiktų su pasiūlymu.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, šiek tiek daugiau nei pusė respondentų (63 proc.) teko užsidirbti pajamų iš trumpalaikių užsakymų, už kuriuos buvo atsiskaityta grynais / neoficialiai. Tai namų tvarkymas, vaikų priežiūra, statybos darbai (namų remontas) ir žemės ūkio darbai.

1.34. Pasvalio rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 15,5 proc., 2021 m. – 16,9 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 24,4 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 25,3 proc., 2011–2019 m. – 14,9 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja silpnas neigiamas ryšys ($r = -0,31$).

34 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

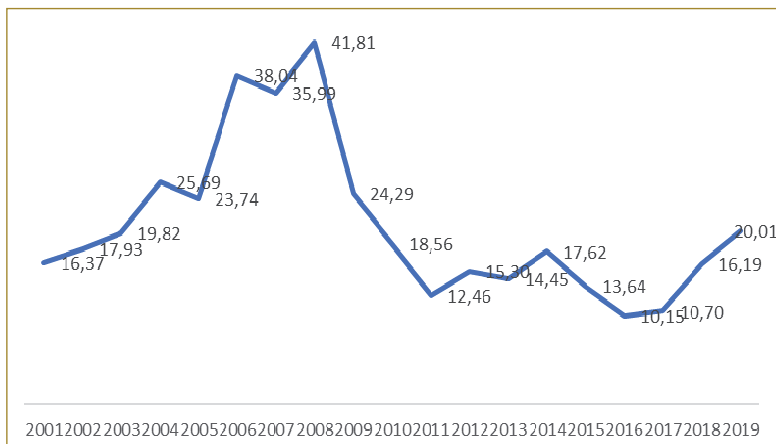
Apklausoje dalyvavo 10 bedarbių. 40 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 50 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, 10 proc. – nežino tokių asmenų. Apklauskos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 70 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 20 proc. apklaustųjų įvardijo įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimą, tuo tarpu 10 proc. pasirinko kalėjimą.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Pasvalio rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (40 proc.), gana aukštą (40 proc.), gana žemą (10 proc.) ir labai žemą (10 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 80 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 20 proc. – atsitiktinai.
- 100 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tačiau tik pusė respondentų (50 proc.) pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Viena pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra ta, kad gyvena regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturi galimybės, kaštai per aukšti (vidurkio reikšmė 3,7), kita svarbi priežastis – per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmė 3,4). Kitos priežastys nebuvo įvardijamos kaip svarbios.
- Bedarbiai mažai pasitiki valstybinėmis institucijomis (nuo 2,8 iki 3,5 vid. reikšmės).
- 78 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu tik 11 proc. nebuvo mokėję už prekes / paslaugas, 11 proc. apklaustųjų nežinojo apie nedeklaruotą darbą.
- Sveikatos priežiūros, kirpyklos ar grožio paslaugose, vaikų priežiūros, valyme ar lyginime, ūkio produkcijos paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 50 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 50 proc. bedarbių tai darytų mažomis sumomis.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (90 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami vaikų priežiūros, namų tvarkymo, grožio paslaugų ir remonto darbus).

1.35. Plungės rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 12,5 proc., 2021 m. – 15,2 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 21,7 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 30,1 proc. (*viena didžiausių šešėlinės ekonomikos lygi turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*), 2011–2019 m. – 14,4 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja vidutinio stiprumo neigiamas ryšys ($r = -0,55$).

35 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

Apklausoje dalyvavo 8 bedarbiai. 100 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms. Apklausos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 50 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą būtų kalėjimas, 25 proc. įprastos mokėtinos mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, tokia pati apklaustųjų dalis (25 proc.) įvardijo įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimą.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Plungės rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (50 proc.), gana aukštą (25 proc.), ir gana žemą (25 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 50 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 25 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 25 proc. – atsitiktinai.
- 88 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tik pusė respondentų (50 proc.) pateisina šėšėlinę ekonominę veiklą.
- Viena pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra ta, kad per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmė 4,2), esama socialinė sistema neskatina ieškotis darbo (vid. reikšmė 4,0), gyvena regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturi galimybės, kaštai per aukšti (vidurkio reikšmė 3,9), įgyta kvalifikacija neatitinka darbo vietų pasiūlos (vid. reikšmė 3,8). Kitos priežastys nebuvo įvardijamos kaip svarbios.
- Bedarbiai labiausiai pasitiki Sodra (vid. reikšmė 3,9) ir Užimtumo tarnyba (vid. reikšmė 3,6), tuo tarpu kitomis institucijomis pasitikima mažiau (2,8 – 3,5 vid. reikšmių intervale).
- 88 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 12 proc. apklaustųjų nežinojo apie nedeklaruotą darbą.
- Sveikatos priežiūros ir vaikų priežiūros paslaugose dažniausiai numamas nedeklaruotas darbas.
- 63 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 12 proc. bedarbių tai darytų mažomis sumomis, 25 proc. nesutiktų su pasiūlymu.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (50 proc. dirbo neoficialiai, žemės ūkio, statybos ir remonto darbus).

1.36. Prienų rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 11,4 proc., 2021 m. – 13,4 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 20,6 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 26,7 proc., 2011–2019 m. – 26,7 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja silpnas neigiamas ryšys ($r = -0,34$).

36 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

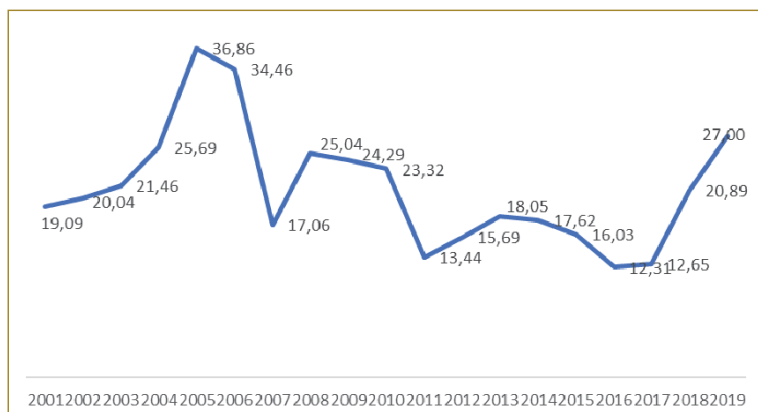
Apklausoje dalyvavo 27 bedarbiai. 67 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 30 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, 3 proc. – nežino tokių asmenų. Apklauskos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 63 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinios mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 18,5 proc. apklaustųjų įvardijo įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimą, 18,5 proc. respondentų pasirinko kalėjimą.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Prienų rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (48 proc.), gana aukštą (33 proc.), gana žemą (11 proc.) ir labai žemą (8 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 59 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 19 proc. – atsitiktinai, 15 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 7 proc. – per nustatytas metodikas atsakingose institucijose.
- 93 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu šiek tiek mažiau (56 proc.) pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Viena pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra ta, kad gyvena regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturi galimybės, kaštai per aukšti (vidurkio reikšmė 3,9), kita svarbi priežastis – per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmė 3,7).
- Bedarbiai nepalankiai vertina valstybines institucijas, nes apskaičiuotos vidurkių reikšmės vyrauja intervale nuo 2,78 iki 3,44.
- 67 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 19 proc. nebuvo mokėję už prekes / paslaugas, 14 proc. apklaustųjų nežinojo apie nedeklaruotą darbą.
- Sveikatos priežiūros, vaikų priežiūros, grožio paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 59 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 30 proc. bedarbių tai darytų mažomis sumomis, tik 11 proc. nesutiktų su pasiūlymu.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (85 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami vaikų priežiūros, namų tvarkymo, grožio paslaugų, žemės ūkio, statybos ir remonto darbus).

1.37. Radviliškio rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 14,9 proc., 2021 m. – 17 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 23,5 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 23,8 proc., 2011–2019 m. – 16 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikinio Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja vidutinio stiprumo neigiamas ryšys ($r = -0,56$).

37 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

Apklausoje dalyvavo 25 bedarbiai. 52 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 36 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, 12 proc. – nežino tokių asmenų. Apklausos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 56 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinos mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimo

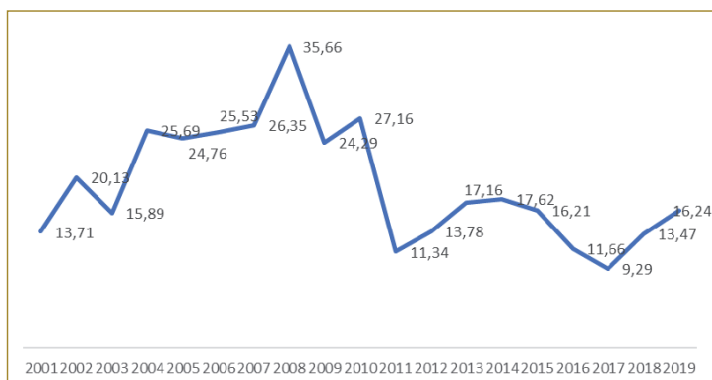
mas ir bauda, 32 proc. apklaustųjų įvardijo įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimą, tuo tarpu 12 proc. pasirinko kalėjimą.

- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Radviliškio rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (28 proc.), gana aukštą (44 proc.), gana žemą (24 proc.) ir labai žemą (4 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 60 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 32 proc. – atsitiktinai, 8 proc. – per suplanuotus patikrinimus.
- 80 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu šiek tiek mažiau (56 proc.) pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Viena pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra ta, kad gyvena regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturi galimybės, kaštai per aukšti (vidurkio reikšmė 3,7). Kitos priežastys nebuvo įvardijamos kaip svarbios.
- Bedarbiai mažai pasitiki valstybinėmis institucijomis (nuo 2,76 iki 3,56 vid. reikšmės).
- 76 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu tik 18 proc. nebuvo mokėję už prekes / paslaugas, 8 proc. apklaustųjų nežinojo apie nedeklaruotą darbą.
- Sveikatos priežiūros, kirpyklos ar grožio paslaugose, valyme ar lyginyje, padedant kraustyti namuose, vaikų priežiūros paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 56 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 20 proc. bedarbių tai darytų mažomis sumomis, 24 proc. nesutiktų su pasiūlymu.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (72 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami vaikų priežiūros, namų tvarkymo, žemės ūkio ir remonto darbus).

1.38. Raseinių rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 14,3 proc., 2021 m. – 16,9 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 22,4 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 26,7 proc., 2011–2019 m. – 13,7 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja vidutinio stiprumo neigiamas ryšys ($r = -0,45$).

38 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

Apklausoje dalyvavo 15 bedarbiai. 74 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 13 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, 13 proc. – nežino tokių asmenų. Apklauskos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 40 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinos mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokė-

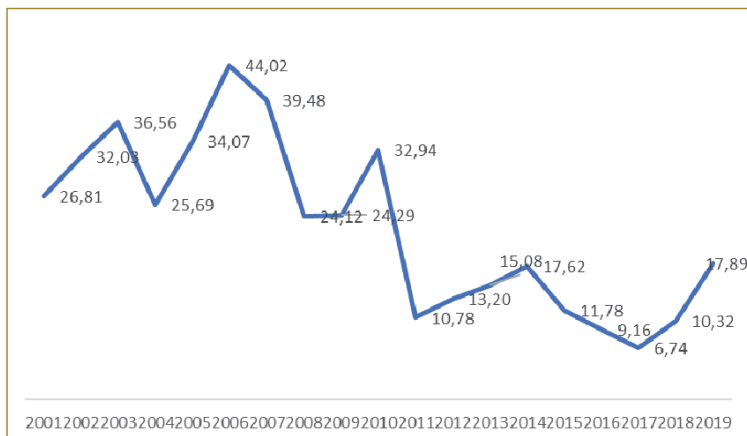
jimas ir bauda, 33 proc. apklaustųjų įvardijo įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimą, tuo tarpu net 27 proc. pasirinko kalėjimą.

- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Raseinių rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (27 proc.), gana aukštą (40 proc.), gana žemą (13 proc.) ir labai žemą (20 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 40 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 27 proc. – atsitiktinai, 27 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 6 proc. – per nustatytas metodikas atsakingose institucijose.
- 87 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu šiek tiek mažiau (67 proc.) pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Viena pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra ta, kad gyvena regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturi galimybių, kaštai per aukšti (vidurkio reikšmė 3,6). Kitos priežastys nebuvo įvardijamos kaip svarbios.
- Bedarbiai mažai pasitiki valstybinėmis institucijomis (nuo 3,0 iki 3,5 vid. reikšmės).
- 73 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 27 proc. apklaustųjų nebuvo mokėję už tokias prekes / paslaugas.
- Sveikatos priežiūros, vaikų priežiūros, valymo ar lyginimo paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 47 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 6 proc. bedarbių tai darytų mažomis sumomis, 47 proc. nesutiktų su pasiūlymu.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (67 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami vaikų priežiūros, namų tvarkymo, statybos ir remonto darbus).

1.39. Rietavo savivaldybė

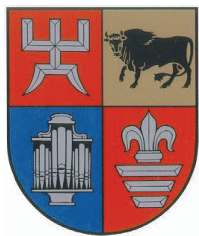
Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 11,8 proc., 2021 m. – 14,2 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 33 proc. nuo BVP (*viena didžiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*), 2007–2010 m. – 28,6 proc., 2011–2019 m. – 11,7 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja silpnas neigiamas ryšys ($r = -0,25$).

39 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

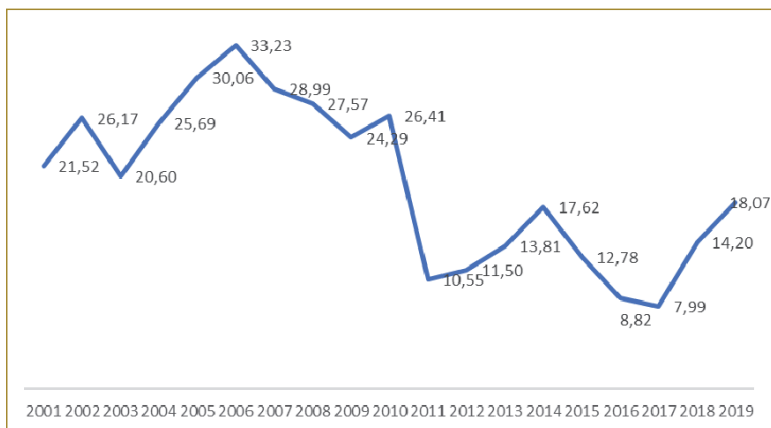
Apklausoje dalyvavo 5 bedarbiai. 80 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 20 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms. Apklauskos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 60 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinos mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 40 proc. – įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimą.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Rietavo savivaldybės bedarbiai riziką būti aptikta savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (40 proc.) ir gana aukštą (60 proc.)
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 60 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 20 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 20 proc. – atsitiktinai.
- 100 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu šiek tiek mažiau (80 proc.) pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Viena pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra ta, kad per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmė 4,0), kita svarbi priežastis - gyvena regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturi galimybių, kaštai per aukšti (vidurkio reikšmė 3,8). Kitos priežastys nebuvo įvardijamos kaip svarbios.
- Bedarbiai labiausiai pasitiki Užimtumo tarnyba (vid. reikšmė 3,8) ir FNTT (vid. reikšmė 3,6), tuo tarpu kitomis institucijomis pasitikima mažiau (3 – 3,4 vid. reikšmių intervale).
- 80 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 20 proc. apklaustųjų nebuvo mokėję už tokias prekes / paslaugas.
- Sveikatos priežiūros paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 40 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 40 proc. bedarbių tai darytų mažomis sumomis, 20 proc. nesutiktų su pasiūlymu.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (80 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami vaikų priežiūros, žemės ūkio ir remonto darbus).

1.40. Rokiškio rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 17,7 proc., 2021 m. – 20 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 25,9 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 26,9 proc., 2011–2019 m. – 12,77 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja vidutinio stiprumo neigiamas ryšys ($r = -0,41$).

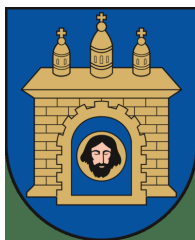
40 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

Apklausoje dalyvavo 10 bedarbių. 40 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 60 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms. Apklauskos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 90 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinos mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumo-

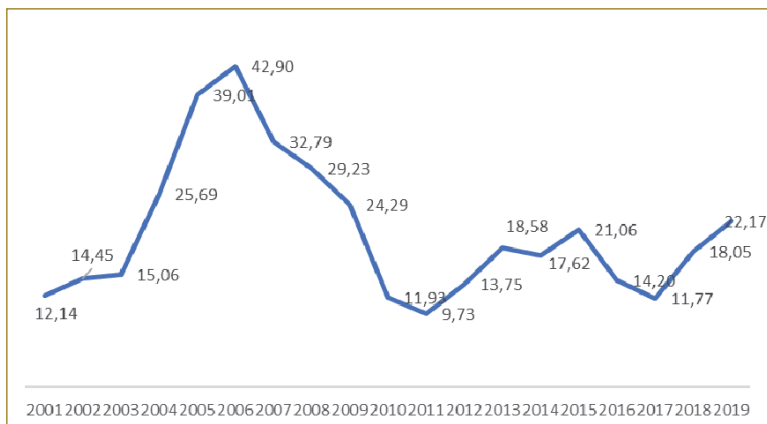
kėjimas ir bauda, 10 proc. – įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimą.

- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Rokiškio rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (40 proc.), gana aukštą (40 proc.), gana žemą (10 proc.) ir labai žemą (10 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 70 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 20 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 10 proc. – per nustatytas metodikas atsakingose institucijose.
- 70 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu tik maža dalis (10 proc.) pateisina šėšėlinę ekonominę veiklą.
- Viena pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra ta, kad per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmė 3,9), kita svarbi priežastis - gyvena regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturi galimybės, kaštai per aukšti (vidurkio reikšmė 3,7). Kitos priežastys nebuvo įvardijamos kaip svarbios.
- Bedarbiai labiausiai pasitiki Migracijos tarnyba (vid. reikšmė 3,6), tuo tarpu kitomis valstybinėmis institucijomis mažai pasitiki (nuo 2,6 iki 3,4 vid. reikšmės).
- 80 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 20 proc. apklaustųjų nebuvo mokėję už tokias prekes / paslaugas.
- Sveikatos priežiūros paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 30 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 50 proc. bedarbių tai darytų mažomis sumomis, 20 proc. nesutiktų su pasiūlymu.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (70 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami vaikų priežiūros, namų tvarkymo, žemės ūkio, statybos ir remonto darbus).

1.41. Skuodo rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 10,6 proc., 2021 m. – 12,8 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 20,3 proc. nuo BVP (*viena mažiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*), 2007–2010 m. – 26,7 proc., 2011–2019 m. – 17,6 proc. nuo BVP. Ap-skaiciuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja vidutinio stiprumo neigiamas ryšys ($r = -0,59$).

41 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

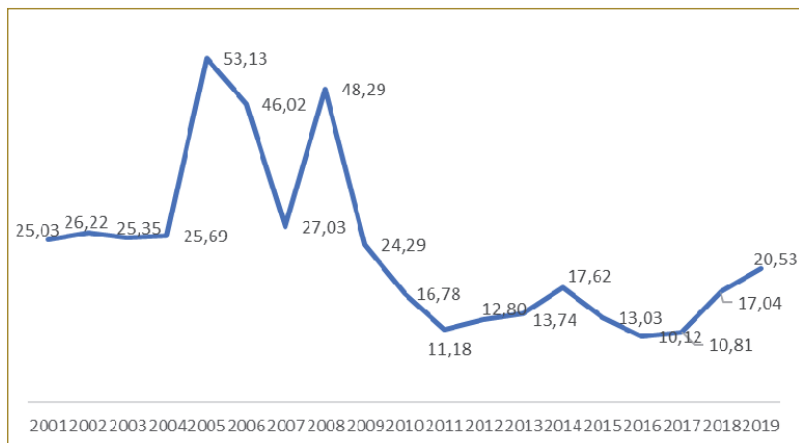
Apklausoje dalyvavo 3 bedarbiai. 100 proc. – apklaustųjų pažįsta daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms. Apklausos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 100 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Skuodo rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti apšaudyti savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (67 proc.) ir gana žemą (33 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 33,3 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 33,3 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 33,3 proc. – atsitiktinai.
- 67 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu tik trečdalis respondentų (33 proc.) pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Vienos iš pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra tai, kad per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmė 4,0) bei įgyta kvalifikacija neatitinka darbo vietų pasiūlos (vid. reikšmė 4,0), respondentai taip pat įvardijo, kad rinkai nebereikia garbingo amžiaus asmenų (vidurkio reikšmė 3,7). Kitos priežastys nebuvo įvardijamos kaip svarbios.
- Bedarbiai labiausiai pasitiki Sodra ir VMI (vid. reikšmė 3,67), tuo tarpu kitomis institucijomis pasitikima mažiau (2,33 – 3,3 vid. reikšmių intervale).
- 33 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu didesnė dalis 67 proc. apklaustųjų nebuvo mokėję už tokias prekes / paslaugas.
- Sveikatos priežiūros paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 33 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, net 67 proc. nesutiktų su pasiūlymu.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (67 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami žemės ūkio ir namų tvarkymo darbus).

1.42. Šakių rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 11,5 proc., 2021 m. – 13,6 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 25,9 proc. nuo BVP (*viena didžiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*), 2007–2010 m. – 25,6 proc., 2011–2019 m. – 13,0 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja vidutinio stiprumo neigiamas ryšys ($r = -0,51$).

42 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

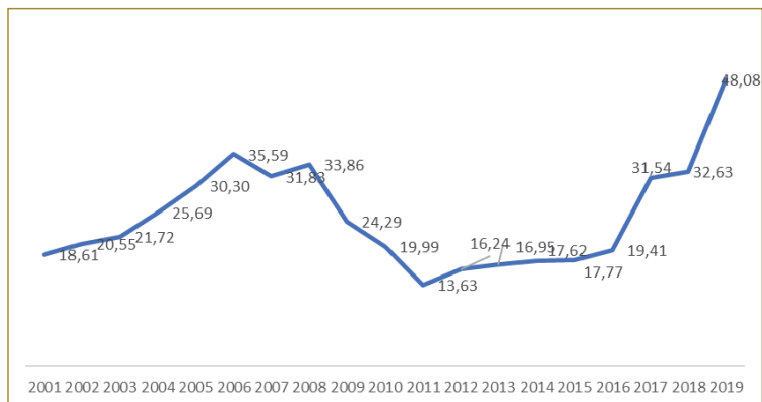
Apklausoje dalyvavo 1 bedarbis. 100 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms. Apklausos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 100 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Šakių rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptikta savo savivaldybėje vertina kaip gana žemą (100 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 100 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams.
- 100 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu respondentai (100 proc.) nepateisina šešėlinės ekonominės veiklos.
- Viena pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra ta, kad gyvena regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturi galimybės, kaštai per aukšti (vid. reikšmė 5,0), taip pat svarbios priežastys, kad įgyta kvalifikacija neatitinka darbo vietų pasiūlos (vid. reikšmė 4,0), per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmė 4,0), esama socialinė sistema neskaitina ieškotis darbo (vid. reikšmė 4,0). Kitos priežastys nebuvo įvardijamos kaip svarbios.
- Bedarbiai labiausiai pasitiki Sodra ir Migracijos tarnyba, STT ir FNTT (vid. reikšmės 4), tuo tarpu kitomis institucijomis pasitikima mažiau (vid. reikšmės 3).
- 100 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito).
- Sveikatos priežiūros paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 100 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamas bet kokiomis sumomis, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, 100 proc. neteko užsidirbti pajamų iš trumpalaikių užsakymų, už kuriuos buvo atsiskaityta gryna / neoficialiai.

1.43. Šiaulių miesto savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 9,6 proc., 2021 m. – 11,3 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 23,7 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 28 proc., 2011–2019 m. – 17,7 proc. nuo BVP (*viena didžiausių šešėlinės ekonomikos lygi turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*). Apskaičiuotas klasikinio Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja vidutinio stiprumo neigiamas ryšys ($r = -0,57$).

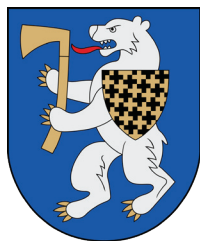
43 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

Apklausoje dalyvavo 23 bedarbiai. 74 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 26 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms. Apklaustos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 61 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinos mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumo-

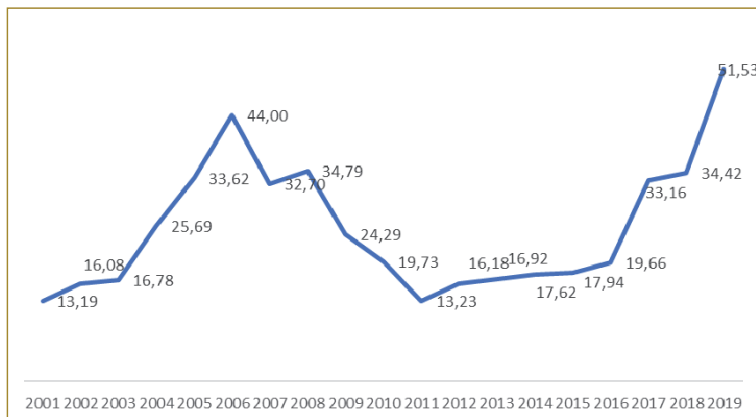
kėjimas ir bauda, 26 proc. – įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimą, 9 proc. – pasirinko kalėjimą, 4 proc. – neturi nuomonės.

- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Šiaulių miesto savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (52 proc.), gana aukštą (39 proc.) ir gana žemą (9 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 44 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 30 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 17 proc. – atsitiktinai, 9 proc. – per nustatytas metodikas atsakingose institucijose.
- 83 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu šiek tiek mažiau (57 proc.) pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Viena pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra ta, kad per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmė 3,9), kita svarbi priežastis – įgyta kvalifikacija neatitinka darbo vietų pasiūlos (vid. reikšmė 3,6). Kitos priežastys nebuvo įvardijamos kaip svarbios.
- Bedarbiai labiausiai pasitiki Migracijos tarnyba (vid. reikšmė 3,6) ir STT (vid. reikšmė 3,5), tuo tarpu kitomis institucijomis pasitikima mažiau (3,2 – 3,3 vid. reikšmių intervale).
- 83 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 17 proc. apklaustųjų nebuvo mokėję už tokias prekes / paslaugas.
- Sveikatos priežiūros, vaikų priežiūros, valymo ar lyginimo, pagalbos išlaikomam ar pagyvenusiam asmeniui paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 48 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamas bet kokiomis sumomis, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 30 proc. – tai darytų mažomis sumomis, 22 proc. – nepriimtų.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, šiek tiek daugiau nei pusė respondentų (57 proc.) teko užsidirbti pajamų iš trumpalaikių užsakymų, už kuriuos buvo atsiskaityta grynais / neoficialiai. Tai namų tvarkymas, vaikų priežiūra, žemės ūkio ir statybos darbai (namų remontas).

1.44. Šiaulių rajono savivaldybė

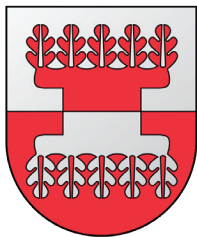
Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 13,1 proc., 2021 m. – 15 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 21,2 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 28,4 proc., 2011–2019 m. – 17,9 proc. nuo BVP (*viena didžiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*). Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja stiprus neigiamas ryšys ($r = -0,64$).

44 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

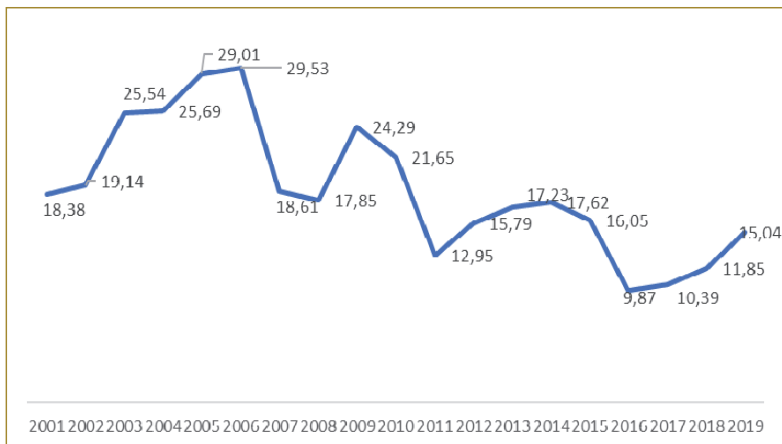
Apklausoje dalyvavo 18 bedarbių. 66 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 28 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeclaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, 6 proc. – nepažįsta tokių asmenų. Apklauskos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 67 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 22 proc. – įvardijo įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimą, 11 proc. – pasirinko kalėjimą.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Šiaulių rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (33 proc.), gana aukštą (39 proc.), gana žemą (11 proc.) ir labai žemą (17 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 56 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 28 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 16 proc. – atsitiktinai.
- 78 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu šiek tiek mažiau (72 proc.) pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Viena pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra ta, kad gyvena regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturi galimybių, kaštai per aukšti (vid. reikšmė 3,9), respondentai įvardijo, kad per mažas darbo užmokesčiai siūlomose pozicijose (vid. reikšmė 3,5).
- Bedarbiai nepalankiai vertina valstybines institucijas, nes apskaičiuotos vidurkių reikšmės vyrauja intervale nuo 2,94 iki 3,44.
- 78 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu tik 17 proc. nebuvo mokėję už prekes / paslaugas, 5 proc. apklaustųjų nežinojo apie nedeklaruotą darbą.
- Sveikatos priežiūros, kirpyklos ar grožio paslaugose, padedant kraustyti namuose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 50 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamas bet kokiomis sumomis, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 33 proc. – tai darytų mažomis sumomis, 17 proc. – nepriimtų.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, daugiau nei pusė respondentų (72 proc.) teko užsidirbti pajamų iš trumpalaikių užsakymų, už kuriuos buvo atsiskaityta grynais / neoficialiai. Tai namų tvarkymas, vaikų priežiūra, žemės ūkio ir statybos darbai (namų remontas).

1.45. Šilalės rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 12,6 proc., 2021 m. – 16,1 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 25,6 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 20,1 proc. (*viena mažiausių šešėlinės ekonomikos lygi turėjusių savivaldybių na-grinėjamu laikotarpiu*), 2011–2019 m. – 15 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas kla-sikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja labai silpnas teigiamas ryšys ($r = 0,04$).

45 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

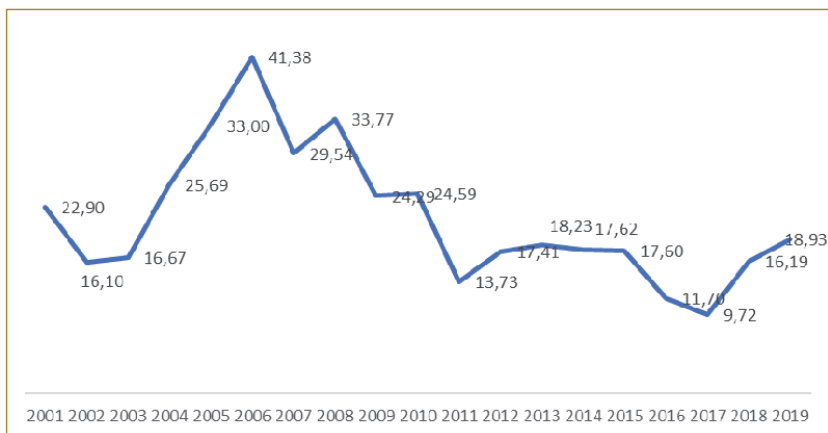
Apklausoje dalyvavo 1 bedarbis. 100 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms. Apklausos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 100 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą būtų kalėjimas.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Šilalės rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti apskaitam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (100 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 100 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams.
- 100 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), visi respondentai (100 proc.) pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Viena pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra ta, kad įgyta kvalifikacija neatitinka darbo vietų pasiūlos (vid. reikšmė 4,0). Kitos priežastys nebuvo įvardijamos kaip svarbios.
- Bedarbiai labiausiai pasitiki FNTT ir VMI (vid. reikšmė 4). Pasitikėjimas kitomis institucijomis yra mažesnis (3 balo ir mažiau).
- 100 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito).
- Sveikatos priežiūros paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 100 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamas bet kokiomis sumomis, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, 100 proc. teko užsidirbti pajamų iš trumpalaikių užsakymų, už kuriuos buvo atsiskaityta grynais / neoficialiai.

1.46. Šilutės rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 14,5 proc., 2021 m. – 17,2 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 24,2 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 27 proc., 2011–2019 m. – 17,4 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikinio Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja stiprus neigiamas ryšys ($r = -0,71$).

46 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

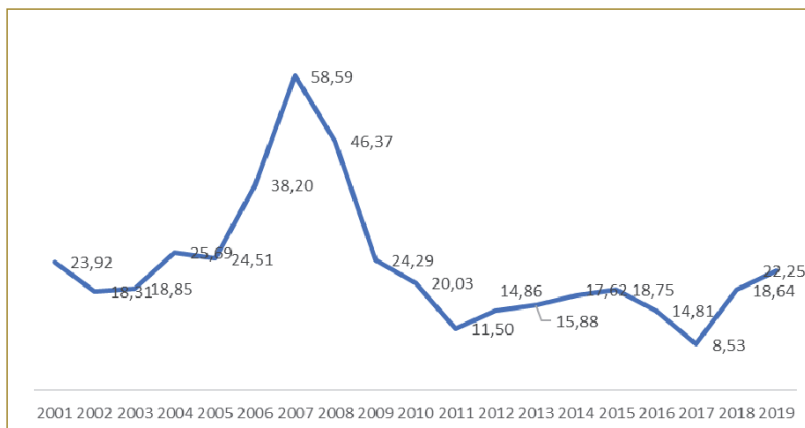
Apklausoje dalyvavo 11 bedarbių. 64 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 18 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, 18 proc. – nežino tokių asmenų. Apklausos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 64 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 27 proc. įvardijo įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimą, tuo tarpu 9 proc. pasirinko kalėjimą.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Šilutės rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (55 proc.), gana aukštą (36 proc.) ir gana žemą (9 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 45 proc. – atsitiktinai, 36 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 18 proc. – per suplanuotus patikrinimus.
- 100 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu šiek tiek mažiau (64 proc.) pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Vienos pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra tai, kad gyvena regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturi galimybės, kaštai per aukšti, įgyta kvalifikacija neatitinka darbo vietų pasiūlos, per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmės 3,8). Kitos priežastys nebuvo įvardijamos kaip svarbios.
- Bedarbiai labiausiai pasitiki VMI (vid. reikšmė 3,8) ir Užimtumo tarnyba (vid. reikšmė 3,6). Pasitikėjimas kitomis institucijomis yra mažesnis (3,5 balo ir mažiau).
- 64 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu tik 27 proc. nebuvo mokėję už prekes / paslaugas, 9 proc. apklaustųjų nežinojo apie nedeklaruotą darbą.
- Sveikatos priežiūros, vaikų priežiūros paslaugose ir padedant kraustyti namuose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 64 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamas bet kokiomis sumomis, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 18 proc. – tai darytų mažomis sumomis, 18 proc. – nesutiktų su pasiūlymu.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, daugumai respondentų (91 proc.) teko užsidirbti pajamų iš trumpalaikių užsakymų, už kuriuos buvo atsiskaityta grynais / neoficialiai.

1.47. Širvintų rajono savivaldybė

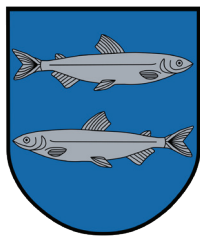
Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 14,4 proc., 2021 m. – 15,9 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 24,2 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 35,3 proc. (*viena didžiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*), 2011–2019 m. – 15,8 proc. nuo BVP. Ap-skaiciuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja stiprus neigiamas ryšys ($r = -0,63$).

47 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

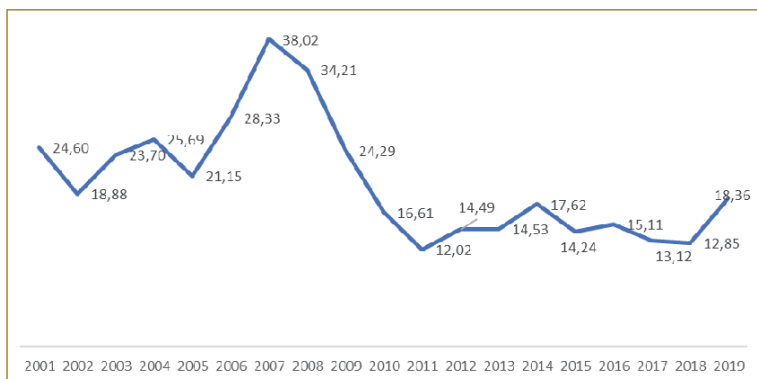
Apklausoje dalyvavo 3 bedarbiai. 33,3 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 33,3 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nede-klaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institu-cijoms, 33,3 proc. – nežino tokių asmenų. Apklausos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 67 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas, 33 proc. įvardijo įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Širvintų rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti apiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (33 proc.) ir gana aukštą (67 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 67 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 33 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams.
- 67 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu šiek tiek mažiau (33 proc.) pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Viena pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra ta, kad per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmė 4,0), kita priežastis, kad gyvena regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturi galimybių, kaštai per aukšti (vid. reikšmė 3,7). Kitos priežastys nebuvo įvardijamos kaip svarbios.
- Bedarbiai labiausiai pasitiki Sodra (vid. reikšmė 3,7). Pasitikėjimas kitomis institucijomis yra mažesnis (3,3 balo ir mažiau).
- 33,3 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu tik 33.3 proc. nebuvo mokėję už prekes / paslaugas, 33.3 proc. apklaustųjų nežinojo apie nedeklaruotą darbą.
- Sveikatos priežiūros ir vaikų priežiūros paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 67 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamas bet kokiomis sumomis, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 33 proc. nesutiktų su pasiūlymu.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (67 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami statybos ir remonto darbus).

1.48. Švenčionių rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 10,8 proc., 2021 m. – 12 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 24,1 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 29,2 proc., 2011–2019 m. – 14,4 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja vidutinio stiprumo neigiamas ryšys ($r = -0,45$).

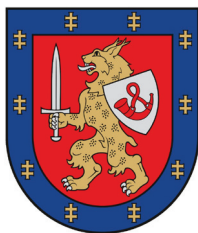

48 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

Apklausoje dalyvavo 10 bedarbių. 70 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 30 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms. Apklauskos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

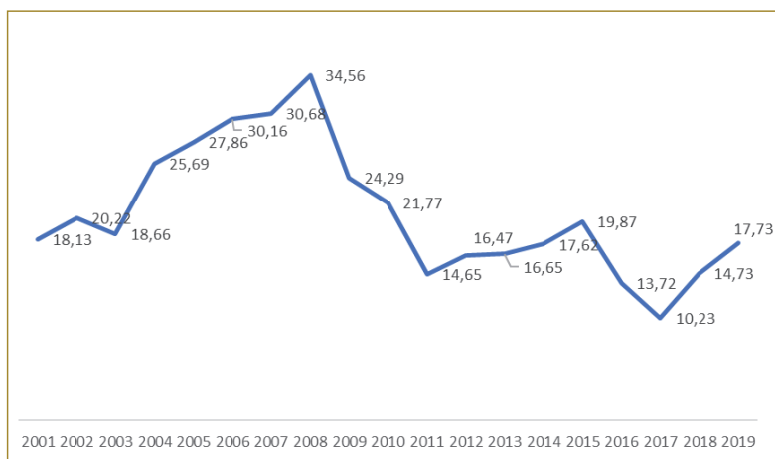
- 60 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinos mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 40 proc. įvardijo įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimą.

- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Švenčionių rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (80 proc.) ir gana aukštą (20 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 40 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 30 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 20 proc. – atsitiktinai, 10 proc. – per nustatytas metodikas atsakingose institucijose.
- 100 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu maža dalis respondentų (40 proc.) pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Viena pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra ta, kad per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmė 3,6). Kitos priežastys nebuvo įvardijamos kaip svarbios.
- Bedarbiai labiausiai pasitiki Užimtumo tarnyba (vid. reikšmė 3,6), tuo tarpu kitomis institucijomis pasitikima mažiau (3,1–3,5 vid. reikšmių intervale).
- 70 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu tik 30 proc. nebuvo mokėję už prekes / paslaugas.
- Sveikatos priežiūros, kirpyklos ar grožio paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 70 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamas bet kokiomis sumomis, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 10 proc. – tai darytų mažomis sumomis, 20 proc. – nesutiktų su pasiūlymu.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, daugumai respondentų (90 proc.) teko užsidirbti pajamų iš trumpalaikių užsakymų, už kuriuos buvo atsiskaityta grynais / neoficialiai.

1.49. Tauragės rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 13 proc., 2021 m. – 15,3 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 22,9 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 27,4 proc., 2011–2019 m. – 16,4 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja stiprus neigiamas ryšys ($r = -0,68$).

49 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

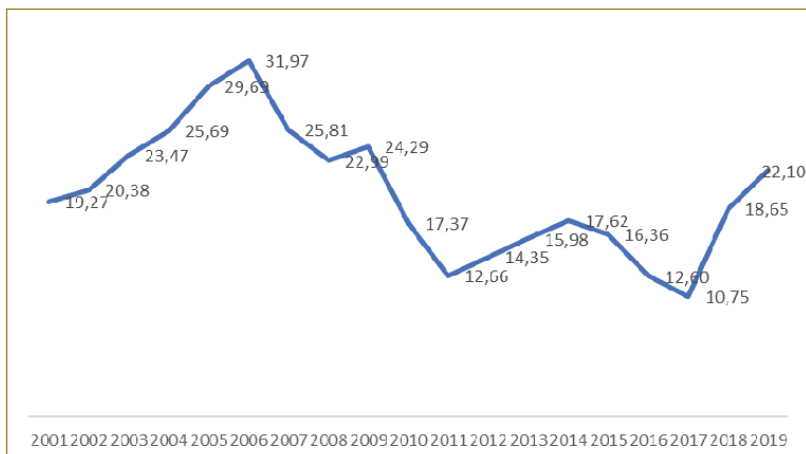
Apklausoje dalyvavo 10 bedarbių. 100 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms. Apklausos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 60 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 20 proc. įvardijo įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimą, ta pati apklaustųjų dalis (20 proc.) pasirinko kalėjimą.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Tauragės rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (40 proc.), gana aukštą (50 proc.) ir gana žemą (10 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 40 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 40 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 20 proc. – atsitiktinai.
- 80 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu tik pusė respondentų (50 proc.) pateisina šėšėlinę ekonominę veiklą.
- Viena pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra ta, kad gyvena regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturi galimybės, kaštai per aukšti (vid. reikšmė 3,9), kita svarbi priežastis – įgyta kvalifikacija neatitinka darbo vietų pasiūlos (vid. reikšmė 3,5). Kitos priežastys nebuvo įvardijamos kaip svarbios.
- Bedarbiai labiausiai pasitiki Užimtumo tarnyba (vid. reikšmė 3,7), tuo tarpu kitomis institucijomis pasitikima mažiau (2,8–3,3 vid. reikšmių intervale).
- 70 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu tik 20 proc. nebuvo mokėję už prekes / paslaugas, 10 proc. apklaustųjų nežinojo apie nedeklaruotą darbą.
- Sveikatos priežiūros, vaikų priežiūros paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 30 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamas bet kokiomis sumomis, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 40 proc. – tai darytų mažomis sumomis, 30 proc. – nesutiktų su pasiūlymu.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, daugumai respondentų (90 proc.) teko užsidirbti pajamų iš trumpalaikių užsakymų, už kuriuos buvo atsiskaityta gryna / neoficialiai.

1.50. Telšių rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 13,7 proc., 2021 m. – 15,8 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 24,5 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 23,6 proc. (*viena mažiausių šešėlinės ekonomikos lygi turėjusių savivaldybių nagrafinėjamu laikotarpiu*), 2011–2019 m. – 15,9 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikinio Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja vidutinio stiprumo neigiamas ryšys ($r = -0,52$).

50 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

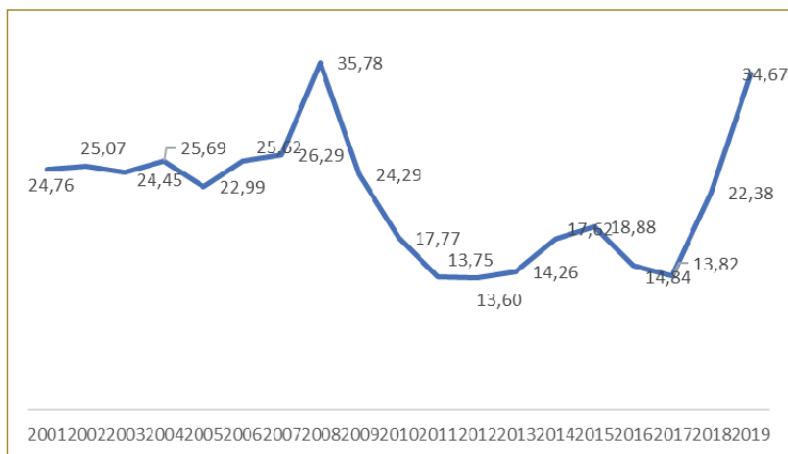
Apklausoje dalyvavo 13 bedarbių. 46 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 39 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeclaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, 15 proc. – nepažįsta tokių asmenų. Apklauskos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 62 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 23 proc. įvardijo įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimą, tuo tarpu 15 proc. pasirinko kalėjimą.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Telšių rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (61 proc.), gana aukštą (8 proc.) ir gana žemą (31 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 69 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 23 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 8 proc. – atsitiktinai.
- 100 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu mažiau respondentų (54 proc.) pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Vienos pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra tai, kad gyvena regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturi galimybės, kaštai per aukštą ir įgyta kvalifikacija neatitinka darbo vietų pasiūlos (vid. reikšmė 3,5), trečia svarbi priežastis, kad per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmė 3,4). Kitos priežastys nebuvo įvardijamos kaip svarbios.
- Bedarbiai nepasitiki valstybinėmis institucijomis (vid. reikšmės varijuoja nuo 3,15 iki 3,46).
- 77 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu tik 23 proc. nebuvo mokėję už prekes / paslaugas.
- Sveikatos priežiūros, kirpyklos ar grožio paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 62 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamas bet kokiomis sumomis, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 15 proc. – tai darytų mažomis sumomis, 23 proc. – nesutiktų su pasiūlymu.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, daugumai respondentų (77 proc.) teko užsidirbti pajamų iš trumpalaikių užsakymų, už kuriuos buvo atsiskaityta gryna / neoficialiai.

1.51. Trakų rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 11 proc., 2021 m. – 13,9 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 24,9 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 25,2 proc., 2011–2019 m. – 14,8 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja vidutinio stiprumo neigiamas ryšys ($r = -0,59$).

51 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

Apklausoje dalyvavo 17 bedarbių. 47 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 41 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, 12 proc. – nežino tokių asmenų. Apklausoje pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 47 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinos mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumo-

kėjimas ir bauda, 29 proc. – įvardijo įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimą, 18 proc. pasirinko kalėjimą, 6 proc. – neturi nuomonės.

- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Trakų rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (18 proc.), gana aukštą (47 proc.), gan žemą (29 proc.) ir labai žemą (6 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 41 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 41 proc. – atsitiktinai, 12 proc. – per nustatytas metodikas atsakingose institucijose, 6 proc. – per suplanuotus patikrinimus.
- 94 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu mažiau nei pusė respondentų (47 proc.) pateisina šėšėlinę ekonominę veiklą.
- Viena pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra ta, kad per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmė 3,7), kita priežastis, kad gyvena regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturi galimybės, kaštai per aukšti (vid. reikšmė 3,6).
- Bedarbiai labiausiai pasitiki Migracijos tarnyba (vid. reikšmė 3,6), tuo tarpu kitomis institucijomis pasitikima mažiau (2,88 – 3,5 vid. reikšmių intervale).
- 88 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu tik 12 proc. nebuvo mokėję už prekes / paslaugas.
- Sveikatos priežiūros, kirpyklos ar grožio paslaugose dažniausiai numatomas nedeklaruotas darbas.
- 76 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamas bet kokiomis sumomis, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 18 proc. – tai darytų mažomis sumomis, 6 proc. – nepriimtų.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, daliai respondentų (71 proc.) teko užsidirbti pajamų iš trumpalaikių užsakymų, už kuriuos buvo atsiskaityta grynais / neoficialiai, tokiose veiklose kaip žemės ūkio darbai, vaikų priežiūra, namų tvarkymas ir statybos darbai.

1.52. Ukmergės rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 16,6 proc., 2021 m. – 17,7 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 20,6 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 32,9 proc. (*viena didžiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*), 2011–2019 m. – 17,6 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja stiprus neigiamas ryšys ($r = -0,63$).

52 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

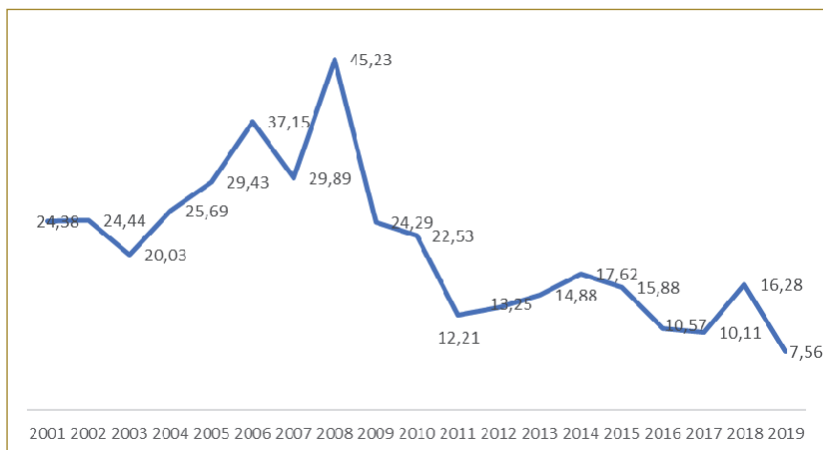
Apklausoje dalyvavo 31 bedarbis. 54 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 23 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, 23 proc. – nežino tokių asmenų. Apklauskos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 68 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinios mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 19 proc. įvardijo įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimą, tuo tarpu 13 proc. pasirinko kalėjimą.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Ukmergės rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (29 proc.), gana aukštą (42 proc.), gana žemą (19 proc.) ir labai žemą (10 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 52 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 29 proc. – atsitiktinai, 13 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 6 proc. – per nustatytas metodikas atsakingose institucijose.
- 87 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu šiek tiek mažiau (68 proc.) pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Vienos pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra tai, kad per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose bei, kad gyvena regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturi galimybės, kaštai per aukšti (vid. reikšmė 3,7), trečia svarbi priežastis – įgyta kvalifikacija neatitinka darbo vietų pasiūlos (vid. reikšmė 3,5). Kitos priežastys nebuvo įvardijamos kaip svarbios.
- Bedarbiai nepalankiai vertina valstybines institucijas, nes apskaičiuotos vidurkių reikšmės vyrauja intervale nuo 2,84 iki 3,48.
- 71 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 26 proc. nebuvo mokėję už prekes / paslaugas, 3 proc. apklaustųjų nežinojo apie nedeklaruotą darbą.
- Sveikatos priežiūros, kirpyklos ar grožio, vaikų priežiūros paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 55 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamas bet kokiomis sumomis, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 26 proc. – tai darytų mažomis sumomis, 19 proc. – nepriimtų.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, daugumai respondentų (74 proc.) teko užsidirbti pajamų iš trumpalaikių užsakymų, už kuriuos buvo atsiskaityta grynais / neoficialiai, dauguma dirbo namų tvarkymo ir statybos darbus.

1.53. Utenos rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 12,5 proc., 2021 m. – 14,1 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 25 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 27 proc., 2011–2019 m. – 13,2 proc. nuo BVP (*viena mažiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*). Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja stiprus neigiamas ryšys ($r = -0,63$).

53 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

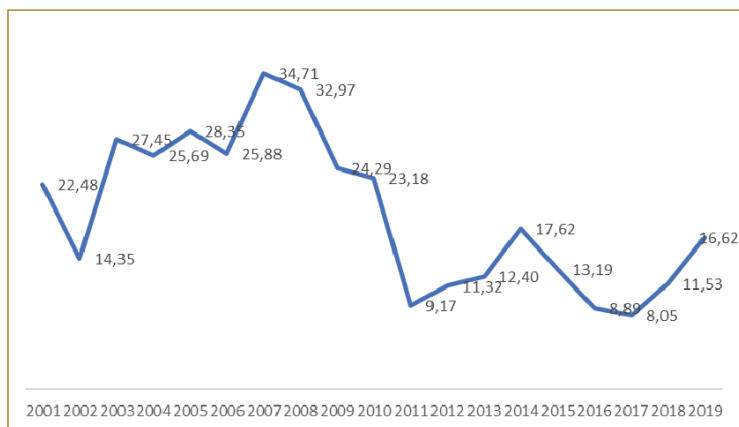
Apklausoje dalyvavo 12 bedarbių. 58 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 25 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, 17 proc. – nežino tokių asmenų. Apklausos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 75 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 17 proc. pasirinko kalėjimą, 8 proc. įvardijo įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimą.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Utenos rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (58 proc.), gana aukštą (17 proc.), gana žemą (17 proc.) ir labai žemą (8 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 58 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 26 proc. – per nustatytas metodikas atsakingose institucijose, 8 proc. – atsitiktinai, 8 proc. – per suplanuotus patikrinimus.
- 83 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu šiek tiek mažiau (75 proc.) pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Viena pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra ta, kad per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmė 3,5). Kitos priežastys nebuvo įvardijamos kaip svarbios.
- Bedarbiai nepasitiki valstybinėmis institucijomis (vid. reikšmės varijuoja nuo 3,17 iki 3,42).
- 83 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu tik 17 proc. nebuvo mokėję už prekes / paslaugas.
- Sveikatos priežiūros, kirpyklos ar grožio, vaikų priežiūros paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 75 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamas bet kokiomis sumomis, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 17 proc. – tai darytų mažomis sumomis, 8 proc. – nesutiktų su pasiūlymu.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, šiek tiek daugiau nei pusė respondentų (58 proc.) teko užsidirbti pajamų iš trumpalaikių užsakymų, už kuriuos buvo atsiskaityta grynais / neoficialiai.

1.54. Varėnos rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 13,1 proc., 2021 m. – 15,8 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 25,7 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 28,3 proc., 2011–2019 m. – 11,5 proc. nuo BVP (*viena mažiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*). Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja stiprus neigiamas ryšys ($r = -0,62$).

54 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

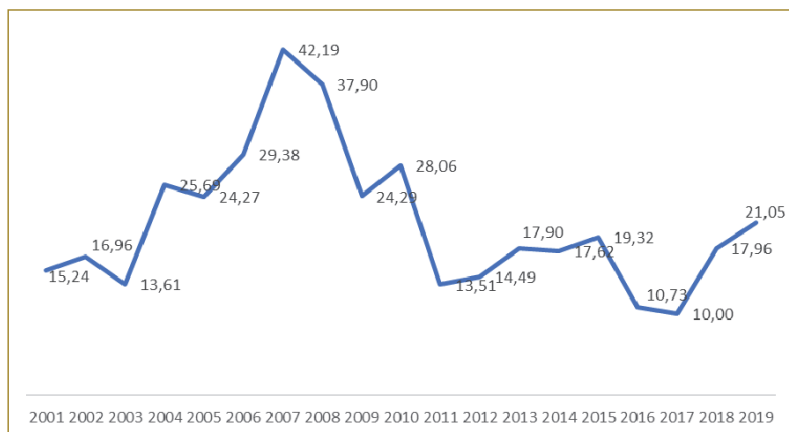
Apklausoje dalyvavo 20 bedarbių. 75 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 20 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, 5 proc. – nežino tokių asmenų. Apklausos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 85 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, tuo tarpu 15 proc. įvardijo įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimą.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Varėnos rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (30 proc.), gana aukštą (55 proc.), gana žemą (10 proc.) ir labai žemą (5 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 40 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 30 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 15 proc. – per nustatytas metodikas atsakingose institucijose, 15 proc. – atsitiktinai.
- 85 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu didesnę dalis (90 proc.) pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Viena pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra ta, kad gyvena regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturi galimybių, kaštai per aukšti (vid. reikšmė 3,6). Kitos priežastys nebuvo įvardijamos kaip svarbios.
- Bedarbiai labiausiai pasitiki Migracijos tarnyba (vid. reikšmė 3,7) ir FNTT. Pasitikėjimas kitomis institucijomis yra mažesnis (3,5 balo ir mažiau).
- 65 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 30 proc. nebuvo mokėję už prekes / paslaugas, 5 proc. apklaustųjų nežinojo apie nedeklaruotą darbą.
- Sveikatos priežiūros, vaikų priežiūros paslaugose ir padedant kraustyti namuose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 60 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamas bet kokiomis sumomis, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 35 proc. – tai darytų mažomis sumomis, 5 proc. – nesutiktų su pasiūlymu.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, šiek tiek daugiau nei pusė respondentų (55 proc.) teko užsidirbti pajamų iš trumpalaikių užsakymų, už kuriuos buvo atsiskaityta grynais / neoficialiai.

1.55. Vilkaviškio rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 16 proc., 2021 m. – 19,9 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 24,6 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 24,1 proc., 2011–2019 m. – 17,6 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja vidutinio stiprumo neigiamas ryšys ($r = -0,52$).

55 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

Apklausoje dalyvavo 35 bedarbiai. 46 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 43 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, 11 proc. – nežino tokių asmenų. Apklauskos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 60 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinos mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 29 proc. įvardijo įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimą, tuo tarpu 11 proc. pasirinko kalėjimą.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Vilkaviškio rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (42 proc.), gana aukštą (40 proc.), gana žemą (9 proc.) ir labai žemą (9 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 46 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 29 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 17 proc. – atsitiktinai, 8 proc. – per nustatytas metodikas atsakingose institucijose.
- 86 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu šiek tiek mažiau (71 proc.) pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Viena pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra ta, kad gyvena regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturi galimybių, kaštai per aukšti (vid. reikšmė 3,9), tai pat, kad per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmė 3,7). Kitos priežastys nebuvo įvardijamos kaip svarbios.
- Bedarbiai labiausiai pasitiki Sodra (vid. reikšmė 3,6), tuo tarpu kitomis institucijomis pasitikima mažiau (3,03 – 3,46 vid. reikšmių intervale).
- 60 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 30 proc. nebuvo mokėję už prekes / paslaugas, 9 proc. apklaustųjų nežinojo apie nedeklaruotą darbą.
- Sveikatos priežiūros, kirpyklos ar grožio paslaugose dažniausiai numamas nedeklaruotas darbas.
- 49 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamas bet kokiomis sumomis, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 20 proc. – tai darytų mažomis sumomis, 31 proc. – nesutiktų su pasiūlymu.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, daugiau nei pusė respondentų (74 proc.) teko užsidirbti pajamų iš trumpalaikių užsakymų, už kuriuos buvo atsiskaityta gryna / neoficialiai.

1.56. Vilniaus miesto savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 11 proc., 2021 m. – 13 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 31 proc. nuo BVP (*viena didžiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*), 2007–2010 m. – 28,6 proc., 2011–2019 m. – 15,5 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja vidutinio stiprumo neigiamas ryšys ($r = -0,54$).

56 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

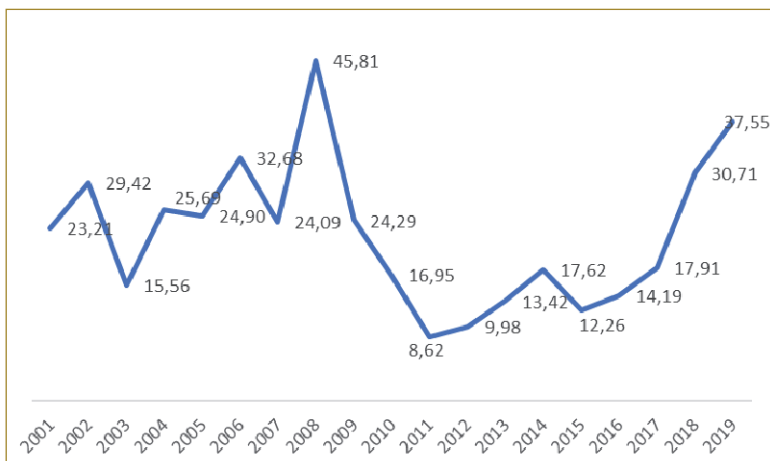
Apklausoje dalyvavo 34 bedarbiai. 44 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 53 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, 3 proc. – nežino tokių asmenų. Apklauskos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 59 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 17,5 proc. įvardijo įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimą, ta pati apklaustųjų dalis (17,5 proc.) pasirinko kalėjimą, 6 proc. – nežino kokia sankcija būtų tinkama.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Vilniaus bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (20 proc.), gana aukštą (59 proc.), gana žemą (12 proc.) ir labai žemą (9 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 29 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 26 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 24 proc. – atsitiktinai, 21 proc. – per nustatytas metodikas atsakingose institucijose.
- 85 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu šiek tiek mažiau (68 proc.) pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Viena pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra ta, kad gyvena regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturi galimybės, kaštai per aukšti (vid. reikšmė 3,7), tai pat, kad per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmė 3,6). Kitos priežastys nebuvo įvardijamos kaip svarbios.
- Bedarbiai mažai pasitiki valstybinėmis institucijomis (nuo 3,03 iki 3,41 vid. reikšmės).
- 68 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 26 proc. nebuvo mokėję už prekes / paslaugas, 6 proc. apklaustųjų nežinojo apie nedeklaruotą darbą.
- Sveikatos priežiūros dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 50 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamas bet kokiomis sumomis, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 32 proc. – tai darytų mažomis sumomis, 18 proc. – nesutiktų su pasiūlymu.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, šiek tiek daugiau nei pusė respondentų (68 proc.) teko užsidirbti pajamų iš trumpalaikių užsakyimų, už kuriuos buvo atsiskaityta grynais / neoficialiai, dauguma dirbo namų tvarkymo, žemės ūkio ir vaikų priežiūros darbus.

1.57. Vilniaus rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 12 proc., 2021 m. – 13,5 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 25,2 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 24,1 proc., 2011–2019 m. – 14,1 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja vidutinio stiprumo neigiamas ryšys ($r = -0,59$).

57 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

Apklausoje dalyvavo 2 bedarbiai. 100 proc. apklaustųjų pažįsta daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms. Apklausos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 50 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinos mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, ta pati dalis apklaustųjų (50 proc.) įvardijo įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimą.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Vilniaus rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip gana žemą (50 proc.) ir labai žemą (50 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 50 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 50 proc. – per nustatytas metodikas atsakingose institucijose.
- 100 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu respondentai (100 proc.) nepateisina šėšėlinės ekonominės veiklos.
- Vienos pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra tai, kad, per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose, esama socialinė sistema neskatina ieškoti darbo, rinkai nebereikia garbingo amžiaus asmenų, rinkai nebereikia darbuotojų turinčių 2-3 neįgalumo laipsnį (vid. reikšmės 4,0), be to įgyta kvalifikacija neatitinka darbo vietų pasiūlo ir tai, kad gyvena regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturi galimybės, kaštai per aukšti (vid. reikšmės 3,5).
- Bedarbiai mažai pasitiki valstybinėmis institucijomis (vid. reikšmės 3,5).
- 50 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 50 proc. apklaustųjų nežinojo apie nedeklaruotą darbą.
- Maisto pardavimo paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 100 proc. bedarbių nepriimtų iš darbdavio pajamas žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, 100 proc. neteko užsidirbti pajamų iš trumpalaikių užsakymų, už kuriuos buvo atsiskaityta gryna / neoficialiai.

1.58. Visagino savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 15,1 proc., 2021 m. – 17 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 25,3 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 29,4 proc. (*viena didžiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*), 2011–2019 m. – 15,2 proc. nuo BVP. Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja labai stiprus neigiamas ryšys ($r = -0,88$).

58 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

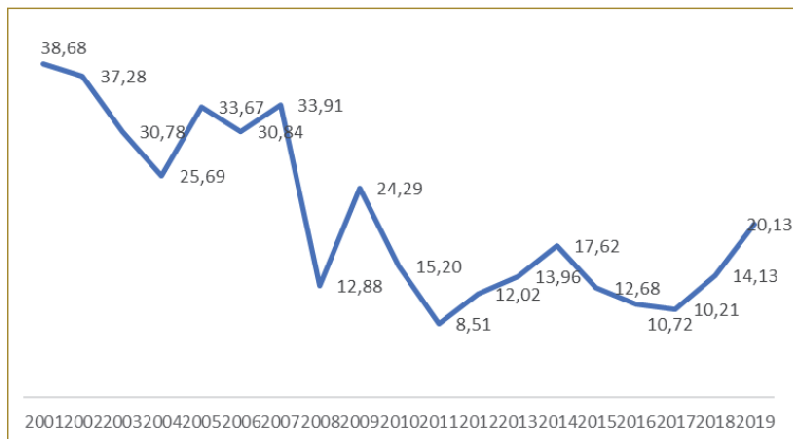
Apklausoje dalyvavo 31 bedarbis. 52 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 45 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, 3 proc. – nežino tokių asmenų. Apklauskos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 55 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 32 proc. įvardijo įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimą, tuo tarpu 13 proc. pasirinko kalėjimą.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Visagino bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (35 proc.), gana aukštą (35 proc.), gana žemą (23 proc.) ir labai žemą (7 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 42 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 26 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 26 proc. – atsitiktinai, 6 proc. – per nustatytas metodikas atsakingose institucijose.
- 94 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu tik mažiau nei pusė respondentų (45 proc.) pateisina šėšėlinę ekonominę veiklą.
- Viena pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra ta, kad gyvena regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturi galimybės, kaštai per aukšti (vid. reikšmė 3,7), taip pat svarbios priežastys: įgyta kvalifikacija neatitinka darbo vietų pasiūlos, per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmės 3,5). Kitos priežastys nebuvo įvardijamos kaip svarbios.
- Bedarbiai nepasitiki valstybinėmis institucijomis (vid. reikšmės varijuoja nuo 2,7 iki 3,3).
- 87 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu tik 13 proc. nebuvo mokėję už prekes / paslaugas.
- Sveikatos priežiūros, kirpyklos ar grožio paslaugose, namų remonte dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 45 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 16 proc. bedarbių tai darytų mažomis sumomis, tik 39 proc. nesutiktų su pasiūlymu.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (55 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami vaikų priežiūros, namų tvarkymo, grožio paslaugų ir remonto darbus).

1.59. Zarasų rajono savivaldybė

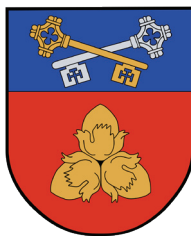
Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 18,1 proc., 2021 m. – 19,7 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 32,2 proc. nuo BVP (*viena didžiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*), 2007–2010 m. – 19,7 proc., 2011–2019 m. – 12,6 proc. nuo BVP (*viena mažiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių abejuose laikotarpiuose*). Apklauiamas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja stiprus neigiamas ryšys ($r = -0,76$).

59 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

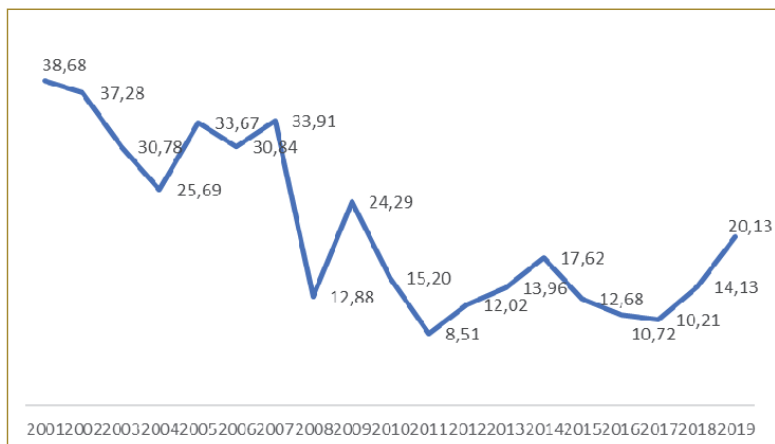
Apklausoje dalyvavo 71 bedarbis. 54 proc. apklaustųjų asmeniškai pažįsta vieną ar du žmones, 38 proc. – daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms, 8 proc. – nežino tokių asmenų. Apklausoje pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 55 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinės mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda, 35 proc. įvardijo įprastų mokėtinų mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimą, tuo tarpu 10 proc. pasirinko kalėjimą.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Zarasų rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai aukštą (41 proc.), gana aukštą (38 proc.), gana žemą (18 proc.) ir labai žemą (3 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 32 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams, 32 proc. – atsitiktinai, 27 proc. – per suplanuotus patikrinimus, 9 proc. – per nustatytas metodikas atsakingose institucijose.
- 97 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu šiek tiek mažiau (63 proc.) pateisina šešėlinę ekonominę veiklą.
- Viena pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra ta, kad gyvena regione, kuriame aukštas nedarbo lygis, o važinėti į didesnius miestus neturi galimybės, kaštai per aukšti (vid. reikšmė 3,8), taip pat svarbi priežastis, kad per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmė 3,7). Kitos priežastys nebuvo įvardijamos kaip svarbios.
- Bedarbiai nepasitiki valstybinėmis institucijomis (vid. reikšmės varijuoja nuo 2,9 iki 3,4).
- 70 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito), tuo tarpu 20 proc. nebuvo mokėję už prekes / paslaugas, 10 proc. apklaustųjų nežinojo apie nedeklaruotą darbą.
- Sveikatos priežiūros, kirpyklos ar grožio paslaugose, namų remonte, kitų prekių ar paslaugų pirkime dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 42 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms, 27 proc. bedarbių tai darytų mažomis sumomis, tik 31 proc. nesutiktų su pasiūlymu.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (66 proc. dirbo neoficialiai, atlikdami vaikų priežiūros, namų tvarkymo, žemės ūkio ir remonto darbus).

1.60. Šalčininkų rajono savivaldybė

Vidutinis metinis bedarbių skaičius proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičius (DAG) 2020 m. siekė 13,5 proc., 2021 m. – 15,6 proc. Šešėlinės ekonomikos lygis 2001–2006 m. laikotarpiu siekė 24,7 proc. nuo BVP, 2007–2010 m. – 33,5 proc., 2011–2019 m. – 19,1 proc. nuo BVP (*viena didžiausių šešėlinės ekonomikos lygį turėjusių savivaldybių nagrinėjamu laikotarpiu*). Apskaičiuotas klasikiniu Pirsono koreliacijos koeficientu nedarbo lygio ir šešėlinės ekonomikos ryšys atskleidė, kad egzistuoja stiprus neigiamas ryšys ($r = -0,72$).

60 pav. Šešėlinės ekonomikos lygis proc. nuo BVP

Apklausoje dalyvavo 1 bedarbis. 100 proc. apklaustųjų pažįsta daugiau negu du žmones, kurie dirba nedeklaruodami visų ar dalies savo pajamų mokesčių socialinės apsaugos institucijoms. Apklausos pagrindiniai rezultatai buvo gauti tokie:

- 100 proc. bedarbių nurodė, kad geriausia sankcija už pajamų slėpimą įprastos mokėtinos mokesčių ar socialinio draudimo įmokos sumokėjimas ir bauda.
- Žmonės, dirbantys ir nedeklaruodami savo pajamų, rizikuoja gauti papildomų baudų, Šalčininkų rajono savivaldybės bedarbiai riziką būti aptiktam savo savivaldybėje vertina kaip labai žemą (100 proc.).
- Respondentai pasisakė dėl būdų, kuriais atsakingos institucijos nustato pažeidimų atvejus dėl pajamų nedeklaravimo: 100 proc. mano, kad pažeidimų atvejai yra nustatomi įskundus gyventojams.
- 100 proc. apklaustųjų pažįsta savo aplinkoje asmenų, vartojančių / užsiimančių kontrabandinėmis prekėmis (degalai, cigaretės, alkoholis), tuo tarpu respondentai (100 proc.) nepateisina šešėlinės ekonominės veiklos.
- Viena pagrindinių priežasčių, kodėl apklaustieji vis dar bedarbiai, yra ta, kad per mažas darbo užmokestis siūlomose pozicijose (vid. reikšmė 5,0), kita svarbi priežastis, kad įgyta kvalifikacija neatitinka darbo vietų pasiūlos (vid. reikšmė 4,0). Kitos priežastys nebuvo įvardijamos kaip svarbios.
- Bedarbiai labiausiai pasitiki VMI, Sodra, Migracijos tarnyba, STT (vid. reikšmės 4), tuo tarpu kitomis institucijomis pasitikima mažiau (vid. reikšmės 3).
- 100 proc. bedarbių per pastaruosius 12 mėnesių sumokėjo už prekes ar paslaugas, kai manė, kad jose buvo nedeklaruotas darbas (pvz., nebuvo sąskaitos faktūros ar PVM kvito).
- Namų remonto paslaugose dažniausiai numanomas nedeklaruotas darbas.
- 100 proc. bedarbių priimtų iš darbdavio pajamų bet kokią sumą, žinodami, kad jos nebus deklaruotos mokesčių institucijoms.
- Kol respondentai yra oficialūs bedarbiai, yra linkę užsidirbti neoficialioje rinkoje (100 proc. dirbo neoficialiai, namų tvarkymo darbus).

REKOMENDACIJOS

Valstybinei darbo inspekcijai:

1. Didinti visuomenės sąmoningumą įvairiomis priemonėmis:
 - stiprinti priežiūrą, peržiūrėti baudų sistemą, t. y. nustačius šešėlinę veiklą, skirti baudas, kurios atgrasintų nuo nelegalios veiklos;
 - vykdyti švietėjišką veiklą tikslinėse grupėse, akcentuojant sumokėtų mokesčių naudą, aiškinant, kokios priklauso kasmetinės sveikatos priežiūros paslaugos, rodant praktinius gerųjų atvejų pavyzdžius;
 - efektyviau kontroliuoti darbą su verslo liudijimais.
2. Vykdyti griežtesnę kontrolę žemės ūkio, statybos, remonto ir kt. ekonominėse veiklose, t. y. ne vien tik įskundus gyventojams ar atsitiktinai, tačiau sistemiškai organizuoti patikrinimus ekonominėse veiklose, kuriose didžiausias šešėlinis darbas.

Valstybinei mokesčių inspekcijai:

1. Sukurti regionuose socialinių partnerių tinklą, sudarytą ne tik iš valstybinių institucijų (užimtumo tarnyba, seniūnijos, darbo inspekcija, policija), bet ir visuomeninių organizacijų – bendruomenių, seniūnaičių sueigų, siekiant dalintis informacija ir geriau suprasti darbo rinkos kiekviename regione specifiką.
2. Suvienodinti veikimo versle sąlygas, t. y. tam tikras ekonomines veiklas (pavyzdžiui, kaimo turizmas) vykdyti pagal vieną dokumentą (individualios veiklos pažymą, ūkininko pažymėjimą). Šiuo metu egzistuoja įvairovė: kaimo turizmo veiklą galima vykdyti ir pagal individualios veiklos pažymą, ir pagal ūkininko pažymėjimą, dėl ko atsiranda prielaidų nedeklaruoti gaunamų pajamų, išvengiant mokesčių mokėjimo.
3. Įvesti visuotinę išlaidų ir turto deklaraciją.
4. Skaitmenizuoti apskaitą, stiprinant šešėlio kontrolę savivaldybėse, ypačingai statybos, remonto (automobilių, nekilnojamojo turto), vaikų prie-

žiūros, sveikatos paslaugų teikimo, namų tvarkymo, kraustymosi, keleivių vežimo, kirpyklų ir grožio paslaugų sektoriuje.

5. Bendradarbiaujant su Antstolių kontoromis, registruoti / stebėti prasiskolinusius gyventojus, kurie dėl skolų vengia dirbti oficialioje rinkoje arba dalinai deklaruoja oficialiai dirbamą darbą. Tuo naudojasi ir darbdaviai, mokėdami tik minimalų darbo užmokestį.
6. Dažniau organizuoti patikrinimus ekonominių veiklų (statybos, remonto, vaikų priežiūros, sveikatos paslaugų teikimo, namų tvarkymo, kraustymosi, keleivių vežimo, kirpyklų ir grožio paslaugų), kuriose numanomas nedeklaruotas darbas yra labiausiai paplitęs.
7. Panaikinti Žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitus arba sugriežtinti tvarką, nes darbas su paslaugų kvitais nėra prilyginamas darbo santykiams (nėra sudaromos darbo sutartys), todėl klesti šešėlis ir nedarbas.
8. Mažinti grynųjų pinigų cirkuliaciją, įvedant privalomą darbo užmokesčio pervedimą į el. sąskaitą statybos, grožio paslaugų ir kt. sektoriuose.
9. Dažniau organizuoti patikrinimo akcijas, tokias kaip čekio prašymas turguose.
10. Pritraukti stiprių specialistų į Kontrolės departamentą bei spręsti specialistų, kurie atlieka patikrinimus, užmokesčio koeficientų padidinimo klausimą.

LR socialinei apsaugos ir darbo ministerijai:

1. Stiprinti bendradarbiavimą tarp Užimtumo tarnybos ir savivaldybių, išsiaiškinant, ar asmuo, registruotas Užimtumo tarnyboje, kreipėsi ir dėl socialinės paramos gavimo į savivaldybę. Taip bus identifikuoti asmenys, kurie į Užimtumo tarnybą kreipiasi tik dėl PSD (toliau – privalomasis socialinis draudimas).
2. Stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą tarp Valstybinės darbo inspekcijos, Užimtumo tarnybos ir Valstybinės mokesčių inspekcijos, nustatant principus, kaip keistis duomenimis apie rizikos grupių darbo jėgos veiklas.
3. Peržiūrėti Užimtumo tarnybos funkcijas, kad jų pagrindas būtų reali pagalba susirandant darbą jo ieškantiems, organizuoti kvalifikacijos kėlimo / profesijos įgijimo mokymus / kursus, o ne teikti socialinę pagalbą.
4. Vykdyti gilesnius ir sisteminius tyrimus, siekiant išsiaiškinti asmenines ilgalaikės bedarbystės priežastis bei organizuoti intensyvesnį socialinių darbuotojų darbą su asmenimis, patiriančiais socialinę riziką bei turinčiais ilgalaikio bedarbio statusą.

5. Didinti nekvalifikuotų darbuotojų darbo užmokestį regionuose ir mažinti socialinių pašalpų dydį, t. y. didinti skirtumą tarp gaunamo darbo užmokesčio ir socialinės pašalpos dydžio.
6. Mažinti darbo vietos mokesčius, ypačiai regionuose, kuriuose fiksuojamas didžiausias nedarbo lygis. Mažinti mokesčius darbdaviams ir skatinti subsidijų išmokas tais atvejais, kai su darbuotojais pasirašomos ilgalaikės darbo sutartys. Taip būtų galima išvengti atlyginimo vokelyje. Mažinti mokesčius savarankiškai dirbantiems asmenims, kurie veikia rinkoje pagal verslo liudijimą ar individualios veiklos pažymą. Dažnai atvejais su jais veikia ir kiti asmenys, neįforminami jokiais dokumentais.
7. Mažinti bedarbio statuso registracijos trukmę Užimtumo tarnyboje.
8. Mažinti socialinių pašalpų dydį ilgalaikiams bedarbiams.
9. Užimtumo tarnyboje suintensyvinti bedarbių darbo paieškos kontrolę. Užimtumo paslaugomis skatinti naudotis daugiau darbdavių, nes šiuo metu stebima tendencija, kad registruojamos tik nepatrauklios laisvos darbo vietos. Mažinti bedarbiams keliamus reikalavimus, norint dalyvauti aktyviose darbo rinkos priemonėse, atsižvelgiant į regiono poreikius.
10. Ilgalaikiams bedarbiams organizuoti mokymus, kurie padėtų įsitvirtinti darbo rinkoje. Atsisiųsus bent kelių pasiūlymų, panaikinti bedarbio statusą Užimtumo tarnyboje, nutraukti pašalpų mokėjimą ir lengvatas / kompensacijas viešosioms įstaigoms.
11. Pradėjus verslą pagal individualios veiklos pažymą ar verslo liudijimą, bent pirmus metus nuo naujos veiklos pradžios leisti mokėti tik PSD, o nuo kitų mokesčių atleisti.
12. Peržiūrėti pašalpų mokėjimo tvarką ir dydžius. Pašalpa negali būti mokama jauniems, sveikiems, dirbingiems asmenims. Tiems, kam mokama socialinė pašalpa, turėtų būti keliamas reikalavimas atlikti visuomenei naudingus darbus. Papildomai diferencijuoti pašalpų dydžius pagal išdirbtas valandas, dirbant visuomenei naudingą darbą. Kuo daugiau išdirbama valandų, tuo didesnė gaunama pašalpa. Pasiekus maksimalios pašalpos ribą, atsirastų poreikis susirasti apmokamą darbą.
13. Spręsti sveikatos draudimo valstybės lėšomis atsiejimą nuo registracijos Užimtumo tarnyboje, atskiriant PSD nuo privalomos registracijos Užimtumo tarnyboje, nes dabartinėje situacijoje daugelis asmenų registruojasi tik tam, kad neprivalėtų mokėti PSD.

14. Spręsti transporto problemas, organizuojant bedarbių pavežėjimą į darbo vietas arba kompensuojant vykimo į darbą išlaidas.
15. Profiliuoti bedarbius, siekiant atskirti asmenis, kurie nėra pasirengę darbo rinkai, ir kartu padidinant galimybę efektyviau taikyti užimtumo rėmimo priemones bedarbiams, siekiantiems grįžti į darbo rinką.

Remiantis ankstesnių tyrimų ir išsivysčiusių šalių gerosios praktikos analize, galima išskirti keletą priemonių, kurios gali paskatinti visuomenės pasitikėjimą valstybiniu sektoriumi. Ankstesni tyrimai rodo, kad visuomenės pasitikėjimas valstybės institucijomis smarkiai mažėja dėl korupcijos, prastų ir/ar nepastebimų valstybinio sektoriaus veiklos rezultatų, mažos valdymo kokybės, smurto apraiškų. Jis taip pat mažėja augant piliečių lūkesčiams (kai valstybinis sektorius nespėja, nenori ar negali atsiliepti į augančius piliečių poreikius) ir yra glaudžiai susijęs su valstybės ekonomikos būkle (išsivysčiusios ekonomikos šalyse visuomenės pasitikėjimas valstybiniu sektoriumi paprastai yra didesnis). Remiantis šiais veiksniais, kurie buvo identifikuoti ankstesniais tyrimais, galima teigti, kad minėtų sričių gerinimas (korupcijos mažinimas, platesnė valstybinio sektoriaus veiklos rezultatų sklaida, valdymo kokybės didinimas, smurto apraiškų eliminavimas, gebėjimo sparčiai ir adekvačiai atsiliepti į augančius piliečių lūkesčius didinimas ir šalies ekonomikos plėtra) gali pasitarnauti visuomenės pasitikėjimo valstybiniu sektoriumi didinimui. Remiantis Pasaulio Banko (2017) rekomendacijomis, minėtos priemonės gali būti taikomos tiek siekiant padidinti visuomenės pasitikėjimą valstybinio sektoriaus veiklos rezultatais, tiek procesais.

Kettl (2017) išskiria „didmeninę“ ir „mažmeninę“ visuomenės pasitikėjimo valstybiniu sektoriumi didinimo dimensijas. Didmeniniame (makro) lygmenyje pagrindinė priemonė yra piliečių įtraukimas į sprendimų priėmimą, mažmeniniame – piliečių patirties kasdieninėje sąveikoje su valstybinėmis institucijomis gerinimas. Minėtų dimensijų įgyvendinimui siūlomi šie praktiniai sprendimai:

- visuomenės atstovų dalyvavimas skirstant biudžetą ir formuojant viešųjų išlaidų planą (ypač savivaldos lygmenyje) – ši priemonė siūloma kaip galinti padėti geriau suderinti biudžeto ir viešųjų išlaidų sprendimus su piliečių prioritetais ir vertybėmis;
- aiškus valstybės tarnautojų atsakomybės paskirstymas (piliečiams turi būti užtikrinta paprasta prieiga prie informacijos apie tai, kuris valstybės tarnautojas konkrečioje institucijoje už ką yra atsakingas, kokia yra jo/jos kuruojama veiklos sritis, kuriais klausimais jis/ji konsultuoja) – ši

priemonė siūloma siekiant padidinti institucijų veiklos skaidrumą, atskirti valdininkų funkcijas ir padidinti atskaitomybę (Suomijos pavyzdys);

- e-vyriausybės, internetinių socialinių platformų naudojimas kasdieninei sąveikai tarp piliečių ir valstybinių institucijų – ši priemonė siūloma kaip galinti užtikrinti piliečių dalyvavimą tiekiant viešąsias paslaugas, identifikuoti aktualias problemas ir rasti šių problemų sprendimus;
- ataskaitų piliečiams apie tai, kur ir kaip yra naudojamos ir praėjusį laikotarpį buvo panaudotos mokestinės lėšos, teikimas – ši priemonė siūloma pasitikėjimo mokesčių sistema skatinimui, kuris, savo ruožtu, didina visuomenės pasitikėjimą valstybiniu sektoriumi;
- informacijos apie pozityvius pasiekimus ir pozityvią praktiką (konkrečių piliečių problemų sprendimo, projektų įgyvendinimo, projektų naudos bendruomenių nariams, bendradarbiavimo tarp valstybės institucijų ir bendruomenių pavyzdžiai) sklaida masinio informavimo priemonėmis – ši priemonė siūloma kaip galinti padidinti visuomenės tikėjimą, kad savivaldybių biudžeto lėšos nėra iššvaistomos niekam nereikalingų projektų vykdymui (JAV pavyzdys);
- nemokamos teisinės pagalbos piliečiams plėtra – ši priemonė siūloma kaip galinti padėti piliečiams apginti savo teises, sumažinti painiavos ir nesusipratimų, kylančių dėl nuolat kintančių įstatymų, skirtingo jų interpretavimo;
- reguliarius piliečių pasitikėjimo valstybinėmis institucijomis tyrimai (apklausos) – ši priemonė siūloma kaip galinti padėti sekti piliečių (ne) pasitikėjimo valstybinėmis institucijomis dinamiką, identifikuoti esamas problemas ir vertinti pasiektą pažangą (Suomijos pavyzdys).

Naudotos literatūros sąrašas

1. Bosh, M., Farre, L. (2013). Immigration and the Informal Labour market. Discussion paper, no. 7843. Retrieved from: <http://ftp.iza.org/dp7843.pdf>
2. Buček, J. (2017). Determinants of the shadow economy in the Czech regions: a region-level study. *Review of Economic Perspectives*, 17(3), p. 315-329. doi: 10.1515/revecp-2017-0016.
3. Davidescu, A. A., Schneider, F. (2017). Nature of relationship between minimum wage and the shadow economy size: an empirical analysis for the case of Romania. Discussion paper series IZA DP, No. 11247. Retrieved from: <http://ftp.iza.org/dp11247.pdf>
4. Giles, D.E.A. and L.M. Tedds (2002), *Taxes and the Canadian underground economy*, Canadian Tax Paper, vol. 106. Canadian Tax Foundation, Toronto.
5. Helberger, C. and H. Knepel (1988). *How big is the shadow economy? A re-analysis of the unobserved-variable approach of B.S. Frey and H. Weck-Hannemann*, *European Economic Review*, 32/4, pp. 965–976.
6. Hubert, M. & Debruyne, M. (2010). Minimum covariance determinant. *Wiley Interdiscip. Reviews: Computational Stat.* 2, 36–43.
7. Kettl, D.F. (2017). *Can Governments Earn Our Trust?* Kembridžas: Polity Press.
8. Kumagai, S., Iorio, F. (2020). *Building trust in government through citizen engagement*. Prieiga per internetą: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/33346/Building-Trust-in-Government-through-Citizen-Engagement.pdf?sequence=5>
9. Medina, L., Schneider, F. (2017). *Shadow economies around the world: new results for 158 countries over 1991-2015*. CESifo Research Paper No. 6430 America. Retrieved from: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2965972
10. Pasaulio bankas. (2017). Pasaulio banko ataskaita 2017: valdymas ir teisė. Vašingtonas.
11. Pew Research Centre. (2019). *Americans' solutions for trust-related problems*. Prieiga per internetą: <https://www.pewresearch.org/politics/2019/07/22/americans-solutions-for-trust-related-problems/>
12. Rousseeuw, P. & Van Driessen, K. (1999). A Fast Algorithm for the Minimum Covariance Determinant Estimator. *Technometrics*, 41 (3), 212–223. <https://doi.org/10.1080/00401706.1999.10485670>
13. Schneider, F., Buehn, A., & Montenegro, C. E. (2009). *Shadow economy all over the world: new estimates for 162 countries from 1999 to 2007*. Retrieved from: 2009/ShadowEconomyBuehnMontenegro/SHADOW ECONOMIES_011209.doc

14. Schneider, F., & Buehn, A., (2016). *Estimating the Size of the Shadow Economy: Methods, Problems and Open Questions*, IZA Discussion Papers 9820, Institute of Labor Economics (IZA).
15. Tarptautinė ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija. (2021). *Trust in government*. Prieiga per internetą: <https://www.oecd.org/gov/trust-in-government.htm>

LIETUVOS SAVIVALDYBIŲ NEDARBO IR ŠEŠĖLINĖS EKONOMIKOS LYGIŲ TYRIMAS

Parengė
prof. dr. Rita Remeikienė, prof. dr. Ligita Gasparėnienė

Mykolo Romerio universitetas
Ateities g. 20, Vilnius
Puslapis internete www.mruni.eu
El. paštas roffice@mruni.eu

Elektroninis leidinys

Parengė spaudai leidykla „Žara“

